

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2021/36114651174945540

ROZVOJOVÁ POMOC V KONFLIKTNÝCH
OBLASTIACH

Bakalárska práca

2021

Adela Palovičová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

ROZVOJOVÁ POMOC V KONFLIKTNÝCH
OBLASTIACH

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: Mgr. Samuel Goda, PhD.

Bratislava 2021

Adela Palovičová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu s názvom Rozvojová pomoc v konfliktných oblastiach som vypracovala samostatne, s použitím uvedenej odbornej literatúry a ostatných zdrojov. Zároveň vyhlasujem, že tlačaná verzia práce je zhodná s verziou v elektronickej podobe.

.....

Dátum

.....

Adela Palovičová

Pod'akovanie

Ďakujem môjmu školiteľovi Mgr. Samuelovi Godovi, PhD. za to, že bol počas semestrov pri konzultáciách trpezlivý a ochotný pomôcť mi. Taktiež ďakujem za užitočné rady, pripomienky a usmernenia, ktoré mi poskytoval pri práci a ktoré boli pre mňa veľkým prínosom.

Adela Palovičová

ABSTRAKT

PALOVIČOVÁ, Adela: *Rozvojová pomoc v konfliktných oblastiach*. [Bakalárska práca]. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Mgr. Samuel Goda, PhD. Bratislava: Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická Univerzita, 2021, 48 strán.

Ústrednou témou tejto odbornej práce je problematika rozvojovej pomoci. V súčasnej dobe je rozvojová pomoc fenomén, ktorého definícia je analyzovaná v mnohých teóriách a jeho význam je posudzovaný ako veľmi dôležitý aj keď jeho výsledky nie sú ani v súčasnosti dostatočne prezentované. Problémy rozvojových krajín ako sú politické konflikty, terorizmus, chudoba, nelegálna migrácia či klimatické zmeny, sú v dnešnom globálnom svete aj našimi problémami. Cieľom záverečnej práce je poukázať na dôležitosť poskytovania rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach a podať čitateľovi zjednotený pohľad na danú problematiku. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 3 prílohy. Prvá kapitola je venovaná základným pojmom, histórii aj súčasnosti rozvojovej pomoci, rovnako tak jej formám, histórii, kritike a inštitúciám poskytujúcim rozvojovú pomoc. V ďalšej časti sa charakterizujú pojmy týkajúce sa rozvojových krajín, konfliktov a konfliktných oblastí. Záverečná kapitola sa zaoberá perspektívami a cieľmi určenými rozvojovým krajinám. Výsledkom riešenia danej problematiky je poukázanie na dôležitosť poskytovania rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach.

Kľúčové slová: rozvojová pomoc, konfliktná oblasť, rozvojová krajina, perspektívy rozvojovej pomoci

ABSTRACT

PALOVIČOVÁ, Adela: *Development aid in conflict-affected areas*. [Bachelor thesis]. University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Supervisor: Mgr. Samuel Goda, PhD. Bratislava: Faculty of International Relations, University of Economics, 2021, p. 48.

The central topic of this work is the issue of development aid. Nowadays, development aid is a phenomenon whose definition is analyzed in many theories and its significance is considered to be very important, even if its results are not sufficiently presented even today. The problems of developing countries, such as political conflicts, terrorism, poverty, illegal migration and climate change, are also our problems in today's global world. The aim of the final work is to point out the importance of providing development assistance in conflict areas and to give the reader a unified view of the issue. The work is divided into three chapters. It contains 3 attachments. The first chapter is devoted to the basic concepts, history and present of development aid, as well as its forms, history, criticism and institutions providing development aid. The next section describes the concepts related to developing countries, conflicts and conflict areas. The final chapter deals with perspectives and goals for developing countries. The result of solving this issue is to point out the importance of providing development assistance in conflict areas.

Key words: development aid, conflict-affected area, developing country, perspectives of development aid

Obsah

Úvod	9
1. Rozvojová pomoc	10
1.1. Oficiálna rozvojová pomoc (ODA)	11
1.1.1. <i>Financovanie Oficiálnej rozvojovej pomoci</i>	13
1.2. História rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach	15
1.3. Formy rozvojovej pomoci	18
1.4. Kritika rozvojovej pomoci	19
1.5. Motívy pre poskytovanie rozvojovej pomoci	21
1.6. Poskytovatelia rozvojovej pomoci	24
1.6.1. <i>Medzinárodné finančné inštitúcie</i>	25
1.6.2. <i>OECD</i>	27
1.6.3. <i>Vládne organizácie</i>	27
2. Rozvojové krajiny v konfliktných oblastiach	28
2.1. Rozvojové krajiny a prekážky ich rozvoja	30
2.2. Konflikt v medzinárodnom ponímaní	31
2.3. Konfliktná oblasť	34
3. Perspektívy rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach	36
3.1. Miléniové rozvojové ciele	37
3.2. Udržateľné rozvojové ciele	38
3.2.1. <i>Ciele udržateľného rozvoja – Agenda 2030</i>	38
3.3. Trendy v poskytovaní rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach – pohľad do budúcnosti	39
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	43

Zoznam skratiek

- DAC- Výbor pre rozvojovú pomoc
- EMC- Európska menová kríza
- GATT- Všeobecná dohoda o clách a obchode
- GFC- Globálna finančná kríza
- G8- The Group of Eight – združenie ekonomicky najvyspelejších štátov sveta
- HDI- Index ľudského rozvoja
- HDP- Hrubý domáci produkt
- HIPC- Ťažko zadlžené chudobné krajiny
- HND- Hrubý národný dôchodok
- IBRD- Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj
- ICSID- Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov
- IDA- Medzinárodné rozvojové združenie
- IFC- Medzinárodná finančná korporácia
- IGOs- Medzinárodné vládne organizácie
- LDCs- Najmenej rozvinuté krajiny
- MDGs- Miléniové rozvojové ciele
- MDRI- Multilaterálna iniciatíva na odpustenie dlhov
- MIGA- Multilaterálna agentúra pre investičné záruky
- MMF- Medzinárodný menový fond
- NGOs- Mimovládne organizácie
- ODA- Oficiálna rozvojová pomoc
- OECD- Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj
- OSN- Organizácia Spojených národov
- PRGT- Znižovanie chudoby a dôvera v rast
- SB- Svetová banka
- SDGs- Ciele udržateľného rozvoja
- UNDP- Rozvojový program Spojených národov
- UNRRA- Správa Spojených národov pre pomoc a obnovu
- USD- Americký dolár
- WHO- Svetová zdravotnícka organizácia
- WTO- Svetová obchodná organizácia

Úvod

Nachádzame sa v 21. storočí, v globalizovanom modernom svete, v stále viac sa integrujúcej svetovej ekonomike. Na druhú stranu ale aj v čase, keď stále existuje veľká priepasť medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami. Je preto nevyhnutné, aby vyspelé štáty toto brali na vedomie a snažili sa tým zaostalejším pomôcť. Foriem ako túto snahu uskutočňovať je niekoľko, najdôležitejšia ale je, aby táto pomoc bola efektívna, účelná a nepokrytecká.

Tému rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach som si vybrala preto, že sa jedná o veľmi aktuálnu problematiku a je súčasne veľmi diskutovaná. Rozvojová pomoc je široký termín a aby bola táto pomoc efektívna, musí byť vykonávaná komplexne, v mnohých oblastiach a predovšetkým s ohľadom na problémy danej krajiny. Nemožno len do prijímajúcej krajiny poslať peniaze a očakávať, že sa z chudoby sama dostane. Otázkou teda je, akým spôsobom rozvojovým krajinám pomáhať.

Konflikty, podobne ako prírodné katastrofy v týchto krajinách spôsobujú, že každoročne potrebujú pomoc milióny ľudí. Je preto dôležité, aby fungoval systém humanitárnej a rozvojovej pomoci, ktorý by mal rešpektovať práva ľudí zasiahnutých krízovými udalosťami. Okrem ekonomických, bezpečnostných a sociálnych dôsledkov nedoriešeného politického konfliktu existuje aj celá rada dôsledkov pre oblasť humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce, ktoré by vo vojnu postihnutých regiónoch mali zohrávať významnú úlohu nielen počas konfliktu, ale aj po jeho skončení.

Cieľom mojej bakalárskej práce je poukázať na dôležitosť poskytovania rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach. V prvej kapitole analyzujem základné pojmy, vývoj aj súčasnosť rozvojovej pomoci, venujem sa jej formám, histórii, kritike, inštitúciám poskytujúcim rozvojovú pomoc. V druhej kapitole rozoberám pojmy týkajúce sa rozvojových krajín, konfliktov a konfliktných oblastí. Záverečná kapitola poukazuje na perspektívy a ciele určené rozvojovým krajinám. Celkovo sa usilujem o to, aby som podala čitateľovi zjednotený pohľad na danú problematiku a pomohla tak prípadným záujemcom o túto tému získať potrebné informácie.

1. Rozvojová pomoc

Rozvojová pomoc je finančná aj nefinančná pomoc poskytovaná vládami a inými agentúrami na podporu hospodárskeho, environmentálneho, sociálneho a politického rozvoja rozvojových krajín. Odlišuje sa od humanitárnej pomoci tým, že sa zameriava na dlhodobé zmierňovanie chudoby, nie na krátkodobú reakciu. Roger C. Riddell v práci *“Does Foreign Aid Really Work?”* uvádza, že najširšie vnímanie pomoci pozostáva zo „všetkých zdrojov - fyzických statkov, zručností, technického know-how, finančných grantov (darov) alebo pôžičiek - prevedených od darcu k príjemcovi“. Riddell uzatvára svoje tvrdenie poznámkou, že štandardný prístup k rozvojovej pomoci možno formulovať nasledovne: „rozvojová pomoc bola definovaná ako časť zahraničnej pomoci, ktorej účelom je prispievať k blahu a rozvoju ľudí v chudobných krajinách“¹

Amartya Sen - nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, je presvedčený, že rozvoj si vyžaduje odstránenie hlavných zdrojov neslobody, ako sú chudoba, týranie, slabé ekonomické príležitosti, systematické deprivácie, intolerancia alebo nadmerná aktivita represívnych štátov. Tvrdí, že rozširovanie slobôd má dvojité význam. Po prvé, je to konečný cieľ, primárny koniec vývoja, pretože potom, čo chudobní dosiahnu úroveň, na ktorej žijú životy, ktoré si majú prečo vážiť, pomoc už nie je potrebná. Majú možnosť uplatniť svoju odôvodnenú presvedčenie; ich život je bohatší a poskytuje im priestor na to, aby boli sociálne silnejšími osobami. Po druhé, Sen považuje rozširovanie slobôd za hlavný prostriedok rozvoja. Tvrdí, že je potrebné vidieť miestnych obyvateľov, ako sa aktívne podieľajú na plánovaní a implementácii pomoci a dostávajú príležitosť pri „formovaní svojho osudu, nielen ako pasívni príjemcovia úspechov rozvojových programov.“²

Podobná ako Senov prístup je definícia rozvojovej pomoci u Petra Bauera, zaoberajúceho sa ekonomikou rozvoja a zahraničnou pomocou. V diele *„Economic Analysis and Policy in Underdeveloped Countries“* spája vývoj s rozšírením rozsahu možností - zväčšenie rozsahu efektívnych alternatív otvorených ľuďom, ako hlavný cieľ a kritérium úspešného rozvoja.³

¹ Ridell R. C. 2007. Does Foreign Aid Really Work?. [online]. 2007. [cit.15.01.2021]. s. 49. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46n0g6.7?seq=5#metadata_info_tab_contents>.

² Sen, A. 1999. Development as Freedom. [online]. 1999. [cit.15.01.2021]. s. 533. Dostupné na internete: <<https://diarium.usal.es/agustinferraro/files/2020/01/Roberts-Hite-and-Chorev-2015-The-Globalization-and-Development-Reader.pdf#page=539>>.

³ Bauer, P. 1981. Economic Analysis and Policy in Underdeveloped Countries. Greenwood Press Reprint, 2003. 168 s. ISBN-13: 978-0415312974

Ľudmila Lipková v knihe *Ekonomika rozvojových štátov* vysvetľuje, že pojem rozvojová pomoc sa často zamieňa s humanitárnou pomocou, ktorá má len krátkodobý charakter a je reakciou na mimoriadne udalosti. Humanitárna pomoc nie je dlhodobo plánovaná a nie je podmienená plnením zvláštnych kritérií s výnimkou ochoty postihnutej krajiny pomoc prijať. Rozvojová pomoc má oproti tomu dlhodobý a systematickejší charakter, zameriava sa na zohľadnenie politických, ekonomických a sociálnych cieľov poskytovateľov a prijímateľov pomoci. Pri poskytovaní tejto pomoci sa obidve strany dohodujú na viacerých podmienkach, kritériách a princípoch. Kľúčom v rozvojovej pomoci je jej dlhodobá efektívnosť.⁴

Postavenie štátov je dané veľkosťou, geografickou polohou, historickým vývojom, politickým riadením, technologickou úrovňou, dostupnosťou zdrojov, rozvinutosťou trhu, úrovňou vzdelanosti obyvateľstva a pod. Podľa týchto kritérií delíme štáty do viacerých skupín. Základné je rozdelenie na rozvinuté a rozvojové ekonomiky, ktoré zahŕňajú rôzne krajiny. Nie všetky vyspelé krajiny sú rovnako vyspelé a nie všetky rozvojové krajiny dosahujú rovnakú úroveň rozvoja. Zvyčajne sa na rozdelenie krajín používajú tieto hlavné kritériá:

- výška príjmov pripadajúca na obyvateľov meraná napríklad prostredníctvom hrubého domáceho alebo národného produktu,
- index ľudského rozvoja (HDI),
- agregované skupiny krajín,
- geografické vymedzenie skupín krajín.⁵

Je potrebné mať na pamäti predovšetkým to, že konečným cieľom humanitárnej a rozvojovej pomoci je dosiahnuť jedného dňa svet, v ktorom už nie je potrebná žiadna pomoc. Podstatou je zabezpečiť, aby sa pomoc dostala k chudobným a aby sa mali lepšie.⁶

1.1. Oficiálna rozvojová pomoc (ODA)

OECD definuje zahraničnú rozvojovú pomoc ako toky do rozvojových krajín a príspevky do multilaterálnych agentúr poskytované vládami alebo vládnymi agentúrami, ktorých hlavným cieľom je podpora hospodárskeho rozvoja a dobrých životných

⁴ Lipková, Ľ. 2005. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava: Ekonóm, 2005. s.76. ISBN: 80-225-2100-0

⁵ Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 198-199. ISBN: 978-80-571-0012-6.

⁶ Moyo, D. 2009. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is Another Way for Africa*. [online]. 2009. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/38091995_Dead_aid_Why_aid_is_not_working_and_how_there_is_a_better_way_for_Africa#fullTextFileContent>.

podmienok rozvojových krajín. To znamená, že pri zahraničnej finančnej pomoci musia byť lepšie podmienky požičiavania, ako sú podmienky dostupné pri komerčnom požičiavaní – môžu to byť nižšie úrokové sadzby alebo dlhšie doby splácania. Táto definícia vylučuje vojenskú pomoc, výdavky na udržanie mieru a pomoc utečencom, aj keď sú to dôležité prvky vzťahu medzi západnými štátmi a rozvojovými krajinami. Vylučuje tiež súkromné finančné toky do rozvojových krajín, aj keď pre mnohé rozvojové krajiny, najmä tie so stredným príjmom, sú súkromné finančné toky niekedy veľmi významné. Pomocou môže byť poskytovanie tovaru, technológií a odborných znalostí.⁷

Oficiálna rozvojová pomoc (ODA) je jedným zo základných nástrojov rozvojovej intervencie. Na meranie a klasifikáciu ODA a iných tokov zdrojov pochádzajúcich z členských krajín Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) je zostavený „zoznam DAC príjemcov oficiálnej rozvojovej pomoci, ktorý sa zvyčajne upravuje každé tri roky. Zahŕňa všetky krajiny s nízkym a stredným príjmom, s výnimkou tých, ktoré sú členmi skupiny G8 alebo Európskej únie.“⁸

ODA sa delí na dve hlavné kategórie - na humanitárnu (krízovú) pomoc a rozvojovú spoluprácu (pomoc). Rozvojová spolupráca je novší výraz pre rozvojovú pomoc, ktorá sa snaží vyjadriť rovnaké úlohy zúčastnených partnerov („bývalých“ darcov a príjemcov) v procese rozvoja alebo počas poskytovania rozvojovej intervencie.⁹ Humanitárna (krízová) pomoc sú činnosti spojené s okamžitou reakciou na humanitárne krízy, teda na situácie narúšajúce dôstojný život v dôsledku prírodných rizík alebo kríz spôsobených človekom (konflikty). Prevencia a znižovanie ľudského utrpenia, ochrana života a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti patria k základným cieľom humanitárnej pomoci. Zvyčajne je humanitárna pomoc charakterizovaná krátkodobou pomocou, vedúcou k uspokojeniu základných ľudských potrieb a obnoveniu ich normálneho života. Poskytuje sa v piatich základných sektoroch:¹⁰

- a) voda / hygiena (skratka watsan),
- b) potraviny,
- c) prostredie,
- d) zdravotná starostlivosť,

⁷ Kaplan, M. 2005. Rozvojová politika zemí OECD/DAC. OECD. Dostupné na internete: <https://www.mzv.cz/public/db/b9/fc/23514_14945_Rozvojova_politika_zemi_OECD_DAC_complete.doc>

⁸ OECD: Is it ODA? nov. 2008. Dostupné na internete: <https://www.sheffield.ac.uk/polopoly_fs/1.659262!/file/Is_it_ODA.pdf>.

⁹ Ibid

¹⁰ Jančovič, P. Rozvojová spolupráca Európskej Únie s Latinskou Amerikou a Karibikom. Ekonomické rozhľady, marec 2020. Dostupné na internete: <https://euba.sk/www_write/files/SK/ekonomicke-rozhlady/2020/er3_2020_jancovic_fulltext.pdf>.

e) psychosociálna pomoc.¹¹

Základnými zásadami poskytovania humanitárnej pomoci sú hlavne ľudskosť, nestrannosť a objektivnosť, neutralita a nezávislosť. Rozvojová spolupráca je všeobecne zameraná na monitorovanie sociálnych a ekonomických podmienok ľudského života v chudobných krajinách a na hľadanie mechanizmov na ich zlepšenie.¹²

Sieť OECD pre hodnotenie rozvoja (EvalNet) definovala šesť hodnotiacich kritérií, ktoré poskytujú normatívny rámec používaný na stanovenie hodnoty potreby pomoci. Kritériami sú relevantnosť, súdržnosť, efektívnosť, účinnosť, vplyv, udržateľnosť a dva princípy ich používania. Slúžia ako základ, podľa ktorého sa robia hodnotiace úsudky. Je dôležité, aby sa definície kritérií chápali v širšom kontexte a aby sa uskutočňovali spolu s ďalšími zásadami a usmerneniami o tom, ako vykonávať hodnotenia užitočným a kvalitným spôsobom. Podľa prvého princípu by sa kritériá mali uplatňovať premyslene, aby sa podporilo kvalitné a užitočné hodnotenie. Mali by byť chápané v kontexte individuálneho hodnotenia, hodnotenej intervencie a zainteresovaných strán. Hodnotiace otázky (čo sa pokúšate zistiť a čo máte v úmysle urobiť s odpoveďami) by mali informovať o tom, ako sú kritériá konkrétne interpretované a analyzované. Druhým princípom je použitie kritérií závisiace od účelu hodnotenia. Kritériá by sa nemali uplatňovať mechanicky. Namiesto toho by mali byť pokryté podľa potrieb príslušných zainteresovaných strán a kontextu hodnotenia. Hodnotiacej analýze pre každé kritérium sa môže venovať viac alebo menej času a zdrojov v závislosti od účelu hodnotenia. Dostupnosť údajov, obmedzenia zdrojov, načasovanie a metodické úvahy môžu tiež ovplyvniť, ako (a či) je pokryté konkrétne kritérium.¹³

1.1.1. Financovanie Oficiálnej rozvojovej pomoci

Oficiálna rozvojová pomoc sa od svojho vzniku v 40. rokoch 20. storočia stala významným globálnym podnikom. Podporuje a je podporovaná veľkým množstvom bilaterálnych darcov, multilaterálnych organizácii ako napr. Svetová banka, Ázijská rozvojová banka, Africká rozvojová banka, Európska banka pre obnovu a rozvoj a mnoho ďalších. Tieto organizácie majú významné finančné a ľudské zdroje, know-how, infraštruktúru a predovšetkým majú bezprecedentný politický a ekonomický vplyv na veľký počet suverénnych rozvojových krajín, ich vlád, verejných podnikov, priemyslu a

¹¹ Ibid

¹² Ibid

¹³ OECD: Hodnotiace kritériá pre poskytovanie ODA. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm>>.

spoločnosti. Piliere, o ktoré sa opierajú tieto bilaterálne a multilaterálne agentúry, sú založené na rade rôznych ekonomických propozícií, od keynesiánskej ekonómie a modernizácie po druhej svetovej vojne až po nástup neoliberálnej ekonomiky v 70. rokoch. Posledné menované sa pevne zakorenilo v 80. rokoch minulého storočia vplyvom „novej pravice“, ktorú poháňali Thatcher a Reagan.¹⁴

V roku 1970 sa objavil trend smerom k finančnému merkantilizmu „ODA“ medzi multilaterálnymi a bilaterálnymi agentúrami pomoci, ako je Svetová banka, Ázijská rozvojová banka a ďalšie. Tento trend sa ďalej posilňoval počas dlhovej krízy v Latinskej Amerike začiatkom roku 1980 a ázijských kríz v rokoch 1997 - 1998. Na konci minulého storočia „rozvojové banky“ do istej miery podporovali investičné politiky využívajúce „rozvíjajúce sa“ ekonomiky ako model pre ekonomiku neoliberalizmu založenú na rozvoji.¹⁵ V priebehu a po skončení globálnej finančnej krízy (GFC) a pretrvávania Európskej menovej krízy (EMC) sa v poslednej dobe začali špecifické potreby rozvojových krajín čoraz viac podriaďovať politickým a ideologickým mocenským vzťahom medzi „skutočnou“ ekonomikou a inak známou finančnou ekonomikou. Napriek širokému akceptovaniu fenoménu finančníctva v rozvinutom svete sa diskutovalo o veľmi obmedzených možnostiach a skutočných dopadoch na rozvojový svet, najmä pokiaľ ide o oficiálnu rozvojovú pomoc.¹⁶

Posun smerom k financovaniu ako ideologickému, politickému a ekonomickému katalyzátoru hospodárskeho rastu vedie potenciálne k zámene medzi dlhodobým rozvojom boja proti chudobe a krátkodobou potrebou prekonať nedostatok finančných kapacít pri rozvoji krajín, ktoré pomoc prijímajú. Z tohto hľadiska ideológia rozvojovej pomoci hľadá kompenzáciu za nedostatok finančných zdrojov vo forme úspor a kapitálu prostredníctvom finančných prostriedkov.¹⁷

Je potrebné presvedčivo argumentovať, aby krajiny prijímajúce pomoc ustúpili od súčasného modelu podmienenosti pomoci založeného na neoliberálnych ideológiách a v spoliehaní sa na finančnú podporu. V záujme dosiahnutia trvalo udržateľného hospodárskeho rozvoja musia rozvojové krajiny odstrániť snahu o financovanie a znovu

¹⁴ Lal, D. (1983) *The Poverty of Development Economics*. [online]. London: Institute of Economic Affairs. 1983. Dostupné na internete: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=681161>. s. 123.

¹⁵ Phillips, K. P. *Arrogant Capital: Washington, Wall Street, and the Frustration of American Politics*. Boston: Little, Brown & Company, 1994. Dostupné na internete: <<https://rauli.cbs.dk/index.php/assc/article/download/2738/2772/>>.

¹⁶ Fine, B. (2010) —Locating Financialization, in *Historical Materialism*, Dostupné na internete: <https://www.depfe.unam.mx/actividades/15/Fine_2010.pdf>.

¹⁷ Jakupiec, V.- Kelly, M. (2015). Financialisation of official development assistance. *International Journal of Economics, Commerce and Management*. III. Dostupné na internete: <<http://dro.deakin.edu.au/eserv/DU%3A30069698/jakupiec-financialisation-2015.pdf>>. s. 14.

vymedziť svoje národné finančné, obchodné a investičné režimy a vyvážené ich uviesť tak, aby zohľadňovali svoj jedinečný hospodársky rozvoj. Zdá sa, že ideológia finančnictva zamieňa pozitívne výsledky, ktoré je možné dosiahnuť prostredníctvom projektov pomoci v oblasti vzdelávania, správy, riadenia, infraštruktúry, výroby, primárnych produktov atď., ktoré vedú k makroekonomickým dôsledkom rozšírenia finančnej podpory.¹⁸

Ako uvádza Viktor Jakupec vo svojej práci „*Financialisation of official development assistance*“, na záver možno povedať, že finančná podpora (ODA), ako to očakávajú jej navrhovatelia, doteraz nepriniesla úžitok pre rozvojové krajiny. Skôr naopak – rozvojovým ekonomikám to prinieslo značné náklady. Medzinárodné hospodárske a finančné inštitúcie a rozvinuté krajiny by mali uvažovať o čistých výsledkoch procesu a prestať podporovať všeobecné a nefunkčné uplatňovanie pomoci v rozvojovom svete. Financovanie preberá rozvojovú agendu a môže mať potenciálne vážne dôsledky pre ďalšie odvetvia, ktoré sú tradičnejšími ohniskami rozvoja. Odvetvia, v ktorých môže pomôcť rozvoj (primárne sekundárne a terciárne sektory, napríklad priemysel, poľnohospodárstvo), sa dostávajú na okraj spoločnosti. Sú obmedzenia financovania v krajinách OECD. Preto je program finančnej pomoci mimoriadne problematický a je nepravdepodobné, že bude mať pozitívny vplyv na zmiernenie chudoby, zvýšenie rovnosti a udržateľnosť. Aj keď do rozvojových krajín smerujú značné svetové kapitálové toky, globálne finančné toky stále prevažujú od chudobných k bohatým, avšak rozvojová pomoc sa zameriava predovšetkým na zatriaktívnenie investičného prostredia v rozvojových ekonomikách - na zvýšenie investičných príležitostí pre globálne podniky. Ak sa to má stať na úkor investícií, ktoré pravdepodobne povedú k lepším sociálnym výsledkom - najmä zmierneniu chudoby a trvalo udržateľnému rozvoju, potom sa celá základňa rozvojovej pomoci obracia znova k politickému nástroju hegemonie a kontroly¹⁹.

1.2. História rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach

Poskytovanie pomoci rozvojovým krajinám sa stalo čoraz dôležitejšou súčasťou medzinárodných vzťahov. Pre mnoho rozvojových krajín sa vzťahy s rozvojovými agentúrami stali ústrednou súčasťou ich medzinárodných záležitostí a pre niektoré z najviac závislých štátov sa zahraničná pomoc stala stredobodom ich schopnosti poskytovať služby svojmu obyvateľstvu. Pre západné štáty sa poskytovanie rozvojovej pomoci stalo

¹⁸ Pechová, J. - Opršal, Z. Humanitární pomoc. In: Dušková, L. a kol. Encyklopedie rozvojových studií. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 421 s. ISBN: 978-80-244-2984-9.

¹⁹ Jakupec, V.- Kelly, M. (2015). Financialisation of official development assistance. International Journal of Economics, Commerce and Management. III. Dostupné na internete: <<http://dro.deakin.edu.au/eserv/DU%3A30069698/jakupec-financialisation-2015.pdf>>. s. 15.

dôležitým nástrojom na dosiahnutie medzinárodných cieľov vrátane kultivácie politických spojencov, otvárania trhov, boja proti terorizmu a budovania režimov globálneho riadenia. Poskytovanie zahraničnej pomoci bolo tiež veľmi kontroverzné. Existujú rozpory v tom, nakoľko efektívna bola zahraničná pomoc pri stimulovaní rozvoja, a tiež v tom, či by donorské krajiny mali byť pri poskytovaní pomoci štedrejšie.²⁰

David Williams v práci „*The history of international development aid*“ uvádza, že pomoc sa považovala za dôležitý nástroj v zahraničných vzťahoch Spojených štátov v kontexte ich širokej ambície vytvoriť relatívne otvorené a prosperujúce medzinárodné hospodárstvo. Zatiaľ čo USA zostali po väčšinu obdobia vojny najväčším poskytovateľom zahraničnej pomoci, poskytovanie rozvojovej pomoci sa inštitucionalizovalo všeobecnejšie vytvorením ďalších bilaterálnych a multilaterálnych agentúr. V období po druhej svetovej vojne sa vývojové paradigmy, ktoré formovali poskytovanie pomoci, výrazne zmenili, pretože rozvojové agentúry a akademici reagovali na meniace sa politické a ekonomické podmienky v rozvojových krajinách i mimo nich.

Napriek pomerne značnému množstvu pomoci, ktoré sa v priebehu rokov poskytovalo, zostávajú dôležité otázky o tom, ako úspešná bola pomoc v stimulovaní a udržiavaní procesov rozvoja, najmä v najchudobnejších krajinách sveta. Rozširovanie darcov pomoci spôsobilo problémy s koordináciou a harmonizáciou medzi darcami, a to tak v rámci jednotlivých rozvojových krajín, ako aj na všeobecnejšej úrovni, a darcovia sa dostávali pod čoraz väčší tlak týkajúci sa poskytovania pomoci transparentnejším a zodpovednejším spôsobom.²¹

Peter Hjertholm a Howard White vo výskume „*Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation*“ uvádzajú, že napriek mnohým zmenám v priebehu rokov existovala v histórii pomoci jedna konštanta, konkrétne to, že rozvojové ciele programov pomoci boli skreslené využívaním pomoci na obchodné a politické výhody darcov. To neznamená, že pomoc sa nikdy nepoužila na rozvoj, ani nedosiahla žiadne priaznivé účinky. Toto tvrdenie je podmienené pevne modernistickým ideologickým postojom darcov: majú tendenciu veriť, že existuje jediný model rozvoja založený na konkrétnej koncepcii Západnej liberálnej demokracie.²²

²⁰ Williams, D. 2013. The history of International Development Aid. Dostupné na internete: <<https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/bitstream/handle/123456789/8063/WILLIAMS%20History%20of%20International%20Development%20Aid%202013.pdf?sequence=2>>.

²¹ Ibid

²² Hjertholm, Peter. White, Howard. 1998. Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation. Dostupné na internete:

História pomoci je však oveľa zložitejšia. Ako vysvetľuje Carol Lancaster v dokumente „*Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics*“, bilaterálna pomoc slúžila v posledných sedemdesiatich rokoch mnohým protichodným účelom. V skutočnosti neexistuje jednoznačná odpoveď na otázku, prečo vlády v minulosti poskytovali pomoc alebo prečo v tom pokračujú aj dnes.

Lancaster tvrdí, že myšlienka pomoci sa začala rozvíjať ako skutočný politický diplomatický nástroj na začiatku studenej vojny (aj keď identifikuje niektoré prípady humanitárnej a koloniálnej pomoci siahajúce do devätnásteho storočia). Po vzore malých, obmedzených humanitárnych programov pre „zaostané krajiny“, ktoré uskutočnili škandinávské štáty, začali USA a európske krajiny rozvíjať podobné programy na boj proti šíreniu komunizmu podporou strategických spojencov ako Grécko, Turecko a India. Sovietsky zväz tiež použil pomoc na dosiahnutie svojich geopolitických cieľov a tri štvrtiny pomoci poskytol komunistickým rozvojovým krajinám vrátane Severného Vietnamu, Severnej Kórey a Kuby.

Zahraničná pomoc nebola vytvorená na uspokojenie humanitárnych záujmov, ani nemala byť stálou súčasťou politiky. V 40. a 50. rokoch minulého storočia neexistovala žiadna norma, podľa ktorej by vlády bohatých národov mali morálnu povinnosť dávať peniaze chudobnejším krajinám iba preto, že sú chudobné. Celosvetové hospodárske nepokoje v 70. a 80. rokoch a hladomor v niekoľkých afrických krajinách priniesli novú pomoc ako systém na uspokojenie základných ľudských potrieb chudobných. Aj keď hladomor ustúpil, rozpočty na bilaterálnu pomoc zostali vysoké. Od tohto okamihu sa mimovládne organizácie (NGO) stali dôležitými pre rozvojovú pomoc.²³

Po studenej vojne sa zameranie pomoci presunulo na rozvoj, ktorý sa sústredil nielen na zmiernenie prejavov chudoby, ale aj na pomoc chudobným krajinám smerom k prosperite. Táto tendencia bola zameraná na pomoc od 50. rokov 20. storočia, ale až v ére po studenej vojne sa stala hybnou silou. Na rozvoji sa podpísalo niekoľko príčin, ako napríklad demokratizácia, riešenie problémov po skončení konfliktu alebo globálne poskytovanie verejných statkov. Pomoc sa jednoznačne zameriavala na použitie

<https://www.researchgate.net/publication/5161044_Survey_of_Foreign_Aid_History_Trends_and_Allocation>. s. 3-4

²³ Australian Broadcasting Corporation. 2013. The history of foreign aid. News and Press Release. Dostupné na internete: <<https://reliefweb.int/report/world/history-foreign-aid>>.

finančných prostriedkov na pokus o trvalé zlepšenie ľudského stavu v chudobných krajinách.²⁴

1.3. Formy rozvojovej pomoci

Rozvojová pomoc býva spájaná s nevratným transferom prostriedkov do rozvojových krajín, ale situácia je zložitejšia. Podľa OECD môže mať rozvojová pomoc dve základné formy pomoci - grantovú a negrantovú pomoc. Medzi tzv. grantovú pomoc povoľuje OECD zaradiť nasledujúce formy pomoci:²⁵

1. technická spolupráca - sem patrí výmena *know-how*, školenia a ďalšie podporné činnosti, ktoré smerujú k zdieľaniu skúseností rozvinutých krajín;
2. potravinová pomoc - náklady na nákup potravín, ktoré sú následne dopravené do postihnutých oblastí (väčšinou sa jedná o oblasti zasiahnuté prírodnou katastrofou, lokálnym konfliktom, či trpia dôsledkami dlhodobého nepriaznivého počasia v regióne a ďalšie);
3. finančná pomoc –napr. finančné prostriedky poskytnuté krajine na podporu jej makroekonomickej stabilizácie, na dotovanie úrokových sadzieb, na podporu krytia deficitov obchodnej bilancie, alebo v poslednej dobe stále častejšie na tzv. rozpočtovú alebo sektorovú podporu;
4. odpúšťanie dlhov - ak odpustí krajina (alebo organizácia) rozvojovej krajine časť jej dlhu, môže si túto položku zahrnúť do celkovej výšky "poskytnutej" rozvojovej pomoci; logika je taká, že ak sa odpustí krajine časť dlhu, uvoľní sa jej tým kapitál, ktorý môže ďalej investovať. V konečnom dôsledku jej tým rozvinutá krajina "poskytne" finančné prostriedky "zadarmo";
5. podpora mimovládnych organizácií (NGO- *non-governmental organizations*) - NGO realizujú rozvojovú pomoc ako priamo v rozvojových krajinách, tak aj v rozvinutých krajinách.

Do nákladov na rozvojovú pomoc sa započítavajú aj administratívne náklady. Možno tam zahrnúť všetky náklady, ktoré s poskytovaním pomoci súvisia, avšak nie je možné ich zaradiť do predošlých kategórií. Patria sem napr. aj osobné, režijné a ďalšie náklady spojené s činnosťou rozvojových agentúr. Medzi tzv. negrantovú pomoc povoľuje OECD zaradiť predovšetkým vládne (či štátne) pôžičky - sem môžu patriť napr. pôžičky

²⁴ Lancaster, C. 2007. Foreign Aid. Diplomacy, Development, Domestic Politics. Dostupné na internete: <http://ewclass.lecture.ub.ac.id/files/2019/01/Carol_Lancaster_Foreign_Aid_Diplomacy_DevelopmBookFi.org.pdf>.

²⁵ DAC Statistical reporting directivess. Paríž: Ženeva 2000. DCD/DAC (2000) 100, s. 77-80.

poskytované rozvojovým krajinám na nákup potravín, alebo na ďalšie projekty či programy rozvoja. Aby bolo možné započítať ich do klasifikácie ODA, je nutné, aby zahŕňali min. 25 % grantový element. Ďalšie formy podpory rozvojových krajín, ktoré však už OECD nepovoľuje klasifikovať ako ODA, možno uviesť napr. poskytovanie pôžičiek vývozcom v rozvojových krajinách, úverovanie ich vývozov, či investície a ďalšie.²⁶

Z vyššie uvedenej definície ODA tak vyplývajú predovšetkým dve skutočnosti: po prvé, niektoré položky zahrnuté do ODA sú prinajmenšom diskutabilné (napr. odpustenie dlhov, pri ktorom v podstate dochádza k ich dvojitému započítaniu do štatistík ODA - prvýkrát pri ich poskytnutí a druhýkrát pri ich odpustení), a po druhé, že zďaleka nie všetky finančné prostriedky vyčlenené na rozvojovú pomoc do rozvojových krajín reálne plynú (napr. časť administratívnych nákladov je vynaložená v rozvinutých krajinách, rovnako ako aj v prípade nákladov na podporu vzdelanosti a osvetu populácii v rozvinutých krajinách, či odmeňovanie expertov v rámci technickej pomoci, ktorí vo väčšine prípadov sú obyvateľmi donorských krajín atď.). Nie náhodou sa tak objavujú silné kritiky na adresu poskytovateľov rozvojovej pomoci, ktoré sa opierajú o skutočnosť, že veľká časť finančných prostriedkov vykázaných ako rozvojová pomoc nepredstavuje finančné prostriedky transferované do rozvojových krajín. Organizácia Action Aid dokonca odhaduje, že sa jedná o zhruba 16% celkového objemu ODA.

Tento jav sa niekedy označuje termínom "fantóm pomoci" a je bezpochyby jednou z príčin, prečo doterajšie výsledky v poskytovaní rozvojovej pomoci nemožno označiť za uspokojivé.²⁷

1.4. Kritika rozvojovej pomoci

Rozvojová pomoc čelí mnohým výzvam a je zároveň vystavená silnej kritike. Najčastejšie býva kritizovaná najmä kvôli slabej a obmedzenej profesionalite poskytovanej pomoci, kvôli závislosti rozvojových krajín na krajinách bohatších a má tiež nízky dopad z dôvodu vysokých výdavkov na administratívu.²⁸

Kritika neprofesionálneho prístupu je najnaliehavejšia. Jedná sa o prácu nedostatočne kvalifikovaných pracovníkov. V poslednej dobe je táto kritika veľmi podporená debatou o tzv. "voluntarizme". Slovo "voluntarizmus" sa skladá zo slov

²⁶ Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. Rozvojová ekonomika, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 318.

²⁷ Real Aid – agenda for making aid work. Johannesburg : Action Aid, 2005, s. 4.

²⁸ Giving what we can. Myths and Misconceptions About Charity Dostupné na internete: <<https://www.givingwhatwecan.org/get-involved/myths-about-charity/>>.

"volunteer" (dobrovoľník) a "tourism" (turizmus). Dáva teda dohromady dobrovoľnícku prácu s cestovaním, v kontexte dobrovoľného pomáhania v rámci rozvojových projektov. Táto činnosť je veľmi populárna najmä medzi mladými ľuďmi, ktorí si chcú rozšíriť obzory a hľadajú životné skúsenosti. Mnohí ale po svojej vlastnej skúsenosti vyhodnotia, že ich pôsobenie v rozvojovej krajine pre nich znamenalo hlavne možnosť seberealizácie a v tamojšom prostredí veľký dopad nezanechali. Niektorí dokonca hodnotia svoje pôsobenie negatívne. Pôsobenie dobrovoľníkov je výrazné hlavne v neziskovom sektore, ktorý je často vystavený na princípe dobrovoľníctva.²⁹

Na obranu dobrovoľníckej práce v rozvojovej pomoci je potrebné poznamenať, že všetka aktuálna snaha smeruje k profesionalizácii rozvojovej práce. A to nielen v zmysle zaistenia profesionálov, ale aj lepším výberom a prípravou dobrovoľníka takým spôsobom, aby mal schopnosti porovnateľné s profesionálom. Dobrovoľnícka pomoc začína byť v dnešnej dobe vnímaná ako stupeň profesionálnej kvalifikácie a prestáva byť tak silno kritizovaná.³⁰

Je prirodzené, že ak niekto dobrovoľne prispieje na rozvojovú pomoc, požaduje, aby jeho peniaze naozaj išli na účel, na ktorý ich venoval. Samotné neziskové organizácie sa snažia čo najväčšiu časť vybraných peňazí investovať do rozvojových projektov. Rozvojová pomoc však aj niečo stojí a vzhľadom k tomu, akým dôležitým politickým nástrojom je, nemohla by byť zabezpečovaná iba dobrovoľníkmi. U darcov je snaha o znižovanie ich vysokých administratívnych nákladov súvisiacich s organizáciou pomoci čo je vymedzené aj v Parížskej deklarácii kde je jasne stanovený dôraz na koordináciu viacerých darcov, vzájomne zdieľajúcich svoje administratívne náklady s cieľom ich zníženia.³¹ Je to pozitívne, nakoľko okrem toho, že sa mení pohľad verejnosti na nutnosť financovania rozvojovej pomoci, tiež to predchádza už spomínanému problému s prácou nekvalifikovaných dobrovoľníkov.³²

²⁹ Mohamud, O. 2013. Beware the „voluntourists“ doing good. Dostupné na internete: <<http://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/beware-voluntourists-doing-good>>.

³⁰ Smith, B. M.- Laurie, N. 2011. International volunteering and global citizenships: professionalisation, development and biographies. Dostupné na internete: <<https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-5661.2011.00436.x>>.

³¹ Stewart, J. 2012. Can the coordination of aid cut costs for donors? Dostupné na internete: <<http://recom.wider.unu.edu/article/can-coordination-aid-cut-costs-donors>>.

³² Giving what we can. Myths and Misconceptions About Charity Dostupné na internete: <<https://www.givingwhatwecan.org/get-involved/myths-about-charity/>>.

1.5. Motívy pre poskytovanie rozvojovej pomoci

Motívy rozvojovej pomoci sú častým námetom analýz odborníkov zaoberajúcich sa medzinárodnými vzťahmi. Z oficiálnych vyjadrení by jediným motívom mala byť snaha o rozvoj určitého štátu a podpora rastu blahobytu obyvateľov čisto zo solidárnosti. Už v 60. rokoch 20. storočia sa objavujú články o účelovosti a politickej motivácii rozvojovej pomoci.³³ Milton Friedman dokonca označil rozvojovú pomoc ako "*zbraň v ideologickej vojne (studená vojna), do ktorej sú zatiahnuté USA*".³⁴ V súvislosti s rozvojovou pomocou sa dokonca hovorí o podplácaní jednej vlády vládou druhou, kedy v minulosti sa vyplácali dôchodky priamo vyslancom na jednotlivých dvoroch, zatiaľ čo dnes existujú tieto úplatky v podobe rozvojovej pomoci, ktorá je z väčšiny myslená ako poplatok za získanie politického vplyvu a je vďaka svojej koncepcii oveľa menej efektívna, než samotné vyplácanie dôchodkov v minulosti.³⁵ McGillivray sa pozastavuje nad tým, prečo niektoré chudobné štáty dostávajú rozvojovú pomoc a iné, ešte chudobnejšie, ju dostávajú menej alebo vôbec. Túto diferenciu vysvetľuje práve motiváciou donorov.³⁶

H. Morgenthau v článku „*A Political Theory of Foreign Aid*“ z roku 1962 upozorňuje, že štáty by mali rozlišovať, aké politické efekty chcú prostredníctvom poskytovania rozvojovej pomoci dosiahnuť. Motívy pre jej poskytovanie delia do šiestich rôznych skupín - humanitárne, existenčné, vojenské, ekonomické, rozvojová pomoc s motívom získania prestíže a rozvojová pomoc v podobe úplatkov, pričom iba humanitárnej pomoci pripisuje nepolitický charakter. Ďalej autor rozlišuje rozvojovú pomoc, ktorá je využívaná pre efektívne účely, avšak tie sa prejavia až v dlhodobom horizonte, alebo naopak rozvojovú pomoc, ktorá bude využitá predovšetkým na účely, ktoré donora zviditeľnia. Typickým príkladom môžu byť stavby supermoderných futbalových štadiónov v rozvojových krajinách, kde väčšina obyvateľov nemá prístup k lekárskej starostlivosti, vzdelaniu, ale môžu si zájsť na futbalové ihrisko, o ktorom bude vedieť celá krajina.³⁷

Na rozdelenie motívov rozvojovej pomoci vo všeobecnej rovine sa využíva štruktúra podľa Van der Veena z americkej *College of William & Mary*, ktorá sa zaoberá

³³ Morgenthau H. 1962: A Political Theory of Foreign Aid, American Political Science Review, Vol.56, No. 2. Dostupné na internete: <<https://www.jstor.org/stable/1952366?seq=1>> s. 301>.

³⁴ Friedman M. 1958. Foreign Economic Aid: Means and Objectives. Hoover Institution on War, Revolution and Peace. 1995. ISBN 0-8179-5652-2. s.1.

³⁵ Morgenthau H. 1962. A Political Theory of Foreign Aid, American Political Science Review, Vol.56, No. 2. Dostupné na internete: <<https://www.jstor.org/stable/1952366?seq=1>> s. 302>.

³⁶ McGillivray M., White H. 1993. Developmental Criteria for the Allocation of Aid and Assessment of Donor Performance. Deakin University. Geelong and Institute of Social Studies. IN: Working Papers - Money, Finance & Development. No. 52. s. 1.

³⁷ Morgenthau H. 1962. A Political Theory of Foreign Aid, American Political Science Review, Vol.56, No. 2. Dostupné na internete: <<https://www.jstor.org/stable/1952366?seq=1>> s. 308

zrejme najširším okruhom roztriedení do jednotlivých oblastí a pôsobí komplexne.³⁸ Van der Veen vyčleňuje sedem hlavných motívov pre poskytovanie rozvojovej pomoci, a to bezpečnostný motív, mocenský motív, motív bohatstva osvieteného osobnému záujmu, motív prestíže, motív povinností a humanitárny motív. Hoci existuje viacero ďalších autorov, ktorí rozlišujú motívy rozvojovej pomoci inak, u žiadneho z nich nie je spektrum pokryté takto komplexne. Niektorí autori delia motívy poskytovania rozvojovej pomoci iba do dvoch skupín, a to na solidárne a diplomatické motívy.³⁹

Verejná podpora rozvojovej pomoci vychádza z princípu, že tí, ktorí môžu, by mali pomáhať tým, ktorí to potrebujú. Vieru v to, že "pomoc je dobrá vec", navyše utužuje predpoklad, že zdroje a zručnosti, ktoré pomoc poskytuje, skutočne prinášajú pozitívne zmeny v živote ľudí, ktorí pomoc dostávajú. Realita rozvojovej pomoci je však omnoho komplikovanejšia.⁴⁰

Roger C. Riddell v knihe „*Does Foreign Aid Really Work?*“ uvádza fakt, že v mnohých kultúrach sa na poskytovanie pomoci nahliada skepticky a s nedôverou. Mnohí sú presvedčení, že poskytovanie pomoci je vždy spojené s nejakými podmienkami a otáznikmi. Táto podozrievavosť je známa hlavne od doby, kedy starí Gréci zvíťazili v slávnej bitke proti Trójanom. Trójanania prijali ako dar veľkého koňa, ktorý ukrýval gréckych vojakov a tí následne mohli v noci obsadiť mesto. V slovenčine na základe tejto historickej udalosti poznáme výraz "danajský dar" (podobne v nemčine *ein Danaergeschenk*), čo je dar, ktorý prináša len nešťastie a problémy. Niektorí príjemcovia tejto novodobej formy obdarovávanía poznajú dokonca odlišné výrazy pre rôzne typy darcov a darov. Napríklad miestny jazyk Shona v Zimbabwe používa odlišné výrazy pre "bezplatný dar" (*handwa*), "štedrý dar" (*gomborero*), a "dar, ktorým si darujúci obdarovaného získava" (*tsinzo*).⁴¹

Počas druhej polovice dvadsiateho storočia uvoľnili bohatšie krajiny chudobnejším krajinám na rozvoj sumu presahujúcu 1 bilión USD. Úplné počiatky poskytovania rozvojovej pomoci možno nájsť už v 40. rokoch 20. storočia. Petr Halaxa a Tereza Němečková v knihe „*Rozvojová ekonomika*“ uvádzajú, že pri jej zrode stáli tri procesy:

³⁸ Van der Veen A. M. 2000. *Ideas and Interest in Foreign Policy. The Politics of Official Development Assistance*. Harvard University. Cambridge.

³⁹ Lancaster C. 2007. *Foreign Aid: Diplomacy, development, domestic politics*. The University of Chicago Press. Chicago. Dostupné na internete: <<https://www.scribd.com/book/23597287/Foreign-Aid-Diplomacy-Development-Domestic-Politics>>.

⁴⁰ Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. *Rozvojová ekonomika*, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 306

⁴¹ Riddell R. C. 2007. *Does Foreign Aid Really Work?*. [online]. 2007. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46n0g6.7?seq=5#metadata_info_tab_contents>.

Prvým faktorom bola vôľa k medzinárodnej spolupráci, vyjadrená založením OSN v roku 1945. Úvodná časť charty OSN vyjadruje úsilie ľudí spojených v OSN, *"aby podporovali sociálny rozvoj a vyššiu životnú úroveň ľudí v slobodnom svete a aby zapojili medzinárodný aparát do podpory ekonomického a sociálneho rastu pre všetkých ľudí."*⁴² Po 2. svetovej vojne sa svet spamätával z obrovskej devastácie. Prvou agentúrou na svete, zaoberajúcou sa rozvojovou pomocou, bola UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration), založená v roku 1943, ktorej cieľom bolo napomáhať v odstraňovaní škôd vzniknutých v dôsledku európskeho konfliktu. V roku 1946 poskytla prvú pôžičku zničenej Európe tiež Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD - International Bank for Reconstruction and Development). Tak sa zrodil systém multilaterálnej pomoci.

Druhým faktorom bola narastajúca rivalita, vzniknutá (po roku 1946) vplyvom studenej vojny, ktorá sa stala silným motorom pre programy bilaterálnej rozvojovej pomoci. V roku 1948 začala realizácia Marshallovho plánu povojnovej obnovy Európy. Počas štyroch rokov tak bolo Európe poskytnutých takmer 13 mld. USD - z toho 90% v grantovej forme (teda nenávratne). Pomoc rýchlo priniesla hmatateľné výsledky. Nedostala sa však za "železnú oponu", hoci tam bola pôvodne ponúknutá. Pomoc poskytnutá v rámci Marshallovho plánu tak začala byť považovaná za jeden z prostriedkov posilňujúcich "Západ" pred prenikaním a šírením komunizmu.

Tretím významným faktorom bolo oslobodenecké hnutie v bývalých kolóniách, ktoré sa okrem narastajúcej ideologickej rivality stalo ďalším motívom pre vytváranie rozsiahlych programov bilaterálnej pomoci. Záväzok poskytovať novým nezávislým krajinám rozvojovú pomoc sa tak zároveň stal prostriedkom k pokračovaniu predchádzajúcich úzkych ekonomických vzťahov. Medzi darcovskými krajinami však boli už od začiatku značné rozdiely; napr. Francúzsko bolo vo svojich programoch oveľa štedrejšie než Veľká Británia, čo pochopiteľne odrážalo povahu politických vzťahov s kolóniami po získaní ich nezávislosti.⁴³

Možno tak konštatovať, že pôvodné motívy pre poskytovanie bilaterálnej rozvojovej pomoci boli jednak strategické a jednak historické. Vždy však bolo treba počítať aj so súhlasom na strane príjemcu. Výnimočným príkladom je Srí Lanka, ktorá sa po získaní nezávislosti v roku 1948 snažila v priebehu 50. rokov neprijímať rozvojovú pomoc zo žiadnych zdrojov. Hoci na konferencii novo nezávislých krajín v roku 1955 v

⁴² Charta OSN. Washington: OSN, 1945. [cit. 18.2.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf>>.

⁴³ Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. Rozvojová ekonomika, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 307-309.

indonézskom Bandungu bola vyhlásená filozofia neangažovanosti, v mnohých krajinách bol tento idealizmus čoskoro potlačený pragmatickými hľadiskami. Nezúčastnenosť totiž predpokladala buď zrieknutie sa akejkolvek rozvojovej pomoci, alebo jej prijímanie z oboch ideologicky znepriatelených blokov.⁴⁴

Motívom k poskytovaniu multilaterálnej pomoci bola vôľa spolupracovať na medzinárodnej úrovni a predísť tak konfliktom, akým bola najmä 2. svetová vojna. Novú fázu v poskytovaní mnohostrannej pomoci môžeme datovať do obdobia 60. rokov 20. storočia. Na začiatku tejto dekády sa najvýznamnejší darcovia bilaterálnej pomoci zhodli na založení Medzinárodnej rozvojovej asociácie (IDA - *International Development Association*), ktorá sa rýchlo stala finančne najvýznamnejším zdrojom multilaterálnej pomoci poskytovanej avšak iba prostredníctvom zvýhodnených pôžičiek. V roku 1959, začal tiež svoju činnosť "*Special Fund*", ktorý bol neskôr zaradený k *Rozšírenému programu technickej spolupráce OSN* - predchodcovi dnešného Programu OSN pre rozvoj (UNDP - United Nations Development Programme). Odvtedy začali postupne vznikať ďalšie organizácie a fondy, ktoré systém multilaterálnej pomoci ďalej rozvíjali.⁴⁵

1.6. Poskytovatelia rozvojovej pomoci

Rozvojové krajiny dostávajú pomoc z mnohých rôznych zdrojov, od rôznych darcov. V priebehu druhej polovice dvadsiateho storočia sa prístupy jednotlivých darcov k poskytovaniu rozvojovej pomoci postupne diferencovali na základe ich vlastných predstáv, skúseností a motívov. Medzi poskytovateľa rozvojovej pomoci patria dnes vlády jednotlivých krajín, medzinárodné vládne i mimovládne organizácie, rôzne občianske či cirkevné hnutia, vysoké školy, atď.

*"Celosvetovo je poskytovanie rozvojovej pomoci natoľko diverzifikované a zároveň aj komplexné, že uchopenie a objasnenie mechanizmu jej fungovania predstavuje zložitý problém. Analýzu tohto komplikovaného problému možno stavať na skutočnosti, že prvotným zdrojom všetkých prostriedkov, určených na pomoc, sú vlády krajín."*⁴⁶

Rozdelenie rozvojovej pomoci na bilaterálnu a multilaterálnu, sa teda v praxi líši tým, či vláda využíva svoje prostriedky priamo (aj prostredníctvom mimovládnych organizácií), alebo ich poskytuje niektorej medzinárodnej organizácii, ktorá ich ďalej využíva.

⁴⁴ Sitansu C. 1982. The Philosophy of Non-involvement of the Mādhyamikas. Dostupné na internete: <<https://www.jstor.org/stable/23445375?seq=1>>. s. 397-403.

⁴⁵ Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. Rozvojová ekonomika, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 307-309.

⁴⁶ Halaxa, P. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. 2000. [cit. 18.2.2021]. s. 9.

1.6.1. Medzinárodné finančné inštitúcie

Pod medzinárodnými finančnými inštitúciami je možné rozumieť skupinu Svetovej banky (SB), Medzinárodného menového fondu (MMF) a Svetovej obchodnej organizácie (WTO). SB a MMF boli založené roku 1944 v USA (tzv. Brettonwoodskou dohodou), WTO nadviazala v roku 1994 ako nástupnícka organizácia na Všeobecnú dohodu o clách a obchode (GATT), založenú v roku 1948. Každá z týchto organizácií má na starosti špecifickú oblasť svetovej ekonomiky. Svetová banka sa sústreďuje na rozvojové projekty, MMF koordinuje finančnú a monetárnu politiku štátov a WTO sa zaoberá koordináciou medzinárodného obchodu.⁴⁷

Svetová banka sa zaoberá najmä poskytovaním finančnej a technickej pomoci rozvojovým krajinám. Financuje rozvojové projekty a podporuje aj programy zníženia dlhu najchudobnejších krajín. V súčasnej dobe má 185 členských štátov. V skutočnosti sa jedná o organizáciu zastrešujúcu päť inštitúcií, ktorými sú: Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD), Medzinárodná asociácia pre rozvoj (IDA), Medzinárodná finančná korporácia (IFC), Multilaterálna agentúra pre investičné záruky (MIGA), Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov (ICSID).

Prostredníctvom IBRD a IDA ponúka Svetová banka dva druhy pôžičiek, ktoré majú slúžiť nízko a stredne príjmovým krajinám k podpore ich ekonomického alebo sociálneho rozvoja. Pôžičky majú často veľmi dlhú dobu splatnosti, nízky úrok a najmenej rozvinutým krajinám sú mnohokrát poskytované bezúročne. Krajiny môžu čerpať úvery prostredníctvom IBRD, alebo IDA len do doby, než dosiahnu určitú ekonomickú úroveň, ktorá ich preradí do kategórie vyspelých krajín.⁴⁸

V rozvojových aktivitách sa angažuje aj medzinárodný menový fond. V súčasnej dobe má 190 členských štátov a SR je jeho členom od roku 1993. Medzi jeho základné aktivity patrí podpora globálnej monetárnej spolupráce, zabezpečovanie finančnej stability, uľahčovanie medzinárodného obchodu, podpora vysokej zamestnanosti, udržateľného ekonomického rozvoja a znižovanie chudoby vo svete.⁴⁹

V roku 2010 prebehla v rámci MMF reforma smerom k zefektívneniu pomoci najchudobnejším krajinám. Špeciálne pre pomoc nízko príjmovým ekonomikám tak teraz

⁴⁷ UNDP. United Nations Development Programme. Dostupné na internete: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/partners/international_financialinstitutions.html>.

⁴⁸ The World Bank. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/country/eu/overview>>.

⁴⁹ International Monetary Fund. Zoznam členov. Dostupné na internete: <<https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm>>.

slúžia tri druhy pôžičiek ⁵⁰, ktoré boli vytvorené pod inštitúciou *Poverty Reduction and Growth Trust* (PRGT). Prostredníctvom tejto inštitúcie sú poskytované nízko príjmovým krajinám pôžičky s nízkym úrokom. Ide v podstate o jeden z dvoch hlavných nástrojov MMF pre pomoc najchudobnejším krajinám. Druhým nástrojom je odpúšťanie dlhov najviac zadlženým krajinám. Ide o iniciatívu HIPC (*Heavily Indebted Poor Countries*) a ďalej MDRI (*Multilateral Debt Relief Initiative*), v rámci ktorej bolo odpustených až 100% dlhov určitým krajinám v snahe podporiť ich pokrok k naplneniu rozvojových cieľov tisícročia. ⁵¹ Rovnako ako v prípade Svetovej banky, hlasovacia sila sa odvíja od finančného príspevku každej krajiny.⁵²

Ďalšou medzinárodnou finančnou inštitúciou podporujúcou rozvojové aktivity je Svetová obchodná organizácia. Jej hlavným cieľom je odstraňovanie bariér svetového obchodu. Na základe dohody členských štátov banka vytvára pravidlá medzinárodného obchodu a následne dohliada na ich dodržiavanie. Sleduje národné obchodné politiky a zaoberá sa aj riešením obchodných sporov medzi členskými štátmi. Tých je v súčasnosti 164.⁵³

Hoci je WTO založená na základe rovnosti podmienok vo vzájomnom obchode medzi členskými štátmi, vo vzťahu medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami táto rovnosť v niektorých prípadoch - v prospech rozvojových krajín neplatí. Z ďalších výhod, ktoré WTO poskytuje rozvojovým krajinám, je napr. možnosť predĺženia lehoty na plnenie záväzkov v rámci mnohých dohôd WTO, ďalej opatrenia zabezpečujúce rozvojovým krajinám lepší prístup na svetové trhy či povinnosť rozvinutých krajín brať na rozvojové krajiny ohľady pri implementácii vlastných politík. Rozvojovým krajinám pomáha tiež Sekretariát WTO, ktorý im poskytuje právne služby. V roku 2001 bolo založené Poradenské centrum práva WTO, ktoré poskytuje najmenej rozvinutým krajinám služby bezodplatne.⁵⁴

Obchodné rokovania WTO sú dosť zložité, pretože návrhy opatrení musia schváliť všetky členské štáty, a preto sa väčšinou ťahajú niekoľko rokov. Vyjednávania o určitých skupinách tovaru sa konajú v tzv. kolách, nazvaných podľa miest alebo štátov, kde začali.

⁵⁰ Jedná sa o Extended Credit Facility, Rapid Credit Facility a Standby Credit Facility. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/about/lending.htm>>.

⁵¹ International Monetary Fund. Dostupné na internete: <<https://www.imf.org/external/about/lending.htm>>.

⁵² Komplettný zoznam hlasovacej sily jednotlivých členských štátov. Dostupné na internete: <<https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>>.

⁵³ World Trade Organization. Členovia a pozorovatelia. Dostupné na internete: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm>.

⁵⁴ World Trade Organization. Pochopenie WTO. Dostupné na internete: <https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/tif_e.htm>.

1.6.2. OECD

Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj je medzivládna organizácia združujúca 37 štátov, ktoré patria medzi najrozvinutejšie krajiny sveta. Medzi hlavné ciele OECD patrí zvyšovanie životnej úrovne členských krajín, rozvoj svetovej ekonomiky, zdravý hospodársky rast členských aj nečlenských krajín a rozvoj svetového obchodu na multilaterálnej, nediskriminačnej báze v súlade s medzinárodnými záväzkami.⁵⁵

OECD využíva informácie o rôznych témach v boji proti chudobe, v pomoci vládam prosperovať a v predchádzaní finančnej nestability. Organizácia monitoruje ekonomiky členských a nečlenských krajín a sekretariát zhromažďuje a analyzuje informácie o rôznych aspektoch spoločnosti.⁵⁶ Jedným z cieľov OECD je tiež napomáhať rozvoju menej vyspelým štátom. Pre tento účel bol tiež vytvorený Výbor pre rozvojovú pomoc DAC, fungujúci ako koordinačný orgán, ktorého 30 členov patrí medzi najväčších darcov rozvojovej pomoci na svete. Celkovo tak členské krajiny DAC realizujú viac než 90% oficiálnej rozvojovej pomoci.

Ako píše Richard Woodward v článku „*Development Assistance Committee*“ zvláštnosťou OECD / DAC je skutočnosť, že priamo nerealizuje projekty v rozvojových krajinách, ale umožňuje dialóg medzi jednotlivými darcami ako najlepšie rozvojovú pomoc realizovať. Keďže aktivity v rámci rozvojovej spolupráce úzko súvisia aj s ďalšími oblasťami, ako napr. obchodná politika, životné prostredie, či veda a technológie, môže OECD čerpať výhody zo svojho multilaterálneho charakteru a využiť širokú sieť ostatných výborov a zohľadniť tak rôzne aspekty rozvoja. Dôležitý je tiež fakt, že OECD spolupracuje v rozvojovej oblasti s ďalšími medzinárodnými organizáciami a samotnými rozvojovými krajinami.⁵⁷

1.6.3. Vládne organizácie

K dôležitým poskytovateľom rozvojovej pomoci patria vlády a to najmä vlády bohatých štátov. Koordinácia rozvojovej pomoci je v týchto štátoch väčšinou riadená určitou inštitúciou, spadajúcou pod ministerstvo zahraničia. Medzinárodné vládne organizácie (IGO) sú organizácie zložené z viacerých národných vlád. Medzi tieto organizácie patrí napr.: OSN, Organizácia amerických štátov, Organizácia

⁵⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development. Členské štáty. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>>.

⁵⁶ CFI for Business. Čo je to OECD? Dostupné na internete: <<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/oecd/>>.

⁵⁷ Britannica. Výbor pre rozvojovú pomoc. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/Development-Assistance-Committee>>.

Severoatlantickej zmluvy, Svetová zdravotnícka organizácia. Medzinárodné vládne organizácie sú zvyčajne organizované podľa ich členstva a účelu. Napríklad OSN sa nazýva globálna organizácia, pretože všetky krajiny majú povolené členstvo. IGO sa dajú od mimovládnych organizácií (NGO) odlíšiť tým, že mimovládne organizácie sú tvorené skôr dvoma alebo viacerými jednotlivcami než národmi.

Hlavným účelom IGO bolo vytvoriť mechanizmus pre obyvateľov sveta, aby mohli úspešnejšie spolupracovať v oblasti mieru a bezpečnosti a tiež zaoberať sa hospodárskymi a sociálnymi otázkami.⁵⁸

2. Rozvojové krajiny v konfliktných oblastiach

Pojem „rozvojové krajiny“ sa používa už od šesťdesiatych rokov 20. storočia. Tento pojem nahradil pomerne neurčité, miestami až dehonestujúce označenia ako „zaostalé“, „nerozvinuté“, „krajiny tretieho sveta“ či „periféria“. Uvedené označenia sa snažili poukázať na to, že im chýbajú určité faktory, pomocou ktorých by sa zaradili medzi rozvinuté krajiny. Bolo tiež samozrejmé, že ide o krajiny, ktoré sa potrebujú rozvíjať, no doposiaľ nebolo úplne špecifikované, akým smerom. Okrem už spomenutých sa stále môžeme stretnúť aj s pojmom „globálny juh“, ktorý označuje regióny Oceánie, Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. Jedná sa o pojem, ktorý vytyčuje oblasti mimo Európy a Severnej Ameriky. Sú to prevažne krajiny s nízkym príjmom a často politicky alebo kultúrne utláčané. Medzi rozvojové krajiny v súčasnosti zaraďujeme krajiny, ktoré sú z hľadiska ekonomických či sociálnych parametrov málo rozvinuté. Rozvojové krajiny majú niekoľko spoločných charakteristík. Mnohé z nich boli v minulosti kolóniami. Často sú technicky zaostalé s akútnym nedostatkom vnútorných zdrojov ekonomického rastu. Sú infraštruktúrne zaostalé, dosahujú tiež prudký rast obyvateľstva, nízke hodnoty HDI a nízku ekonomickú úroveň (HDP/HND na hlavu).⁵⁹

P. T. Bauer v práci „*The Vicious Circle of Poverty*“ z roku 1965 definoval „začarovaný kruh chudoby“, kde chudoba plodí ďalšiu chudobu, a znemožňuje tak chudobným národom vymaniť sa z daného začarovaného kruhu. Bauer popiera túto perspektívu z logických aj empirických dôvodov a tvrdí, že zväčšujúca sa medzinárodná

⁵⁸ Harvard Law School. Medzivládne organizácie. Dostupné na internete: <<https://hls.harvard.edu/dept/opia/what-is-public-interest-law/public-service-practice-settings/public-international-law/intergovernmental-organizations-igos/>>.

⁵⁹ Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. ISBN: 978-80-571-0012-6. s. 212-213.

priepasť medzi bohatými a chudobnými bola prehnaná, pretože okrem iného je založená skôr na medzinárodných výmenných kurzoch ako na porovnaní domácej kúpnej sily.⁶⁰

Ako popisuje Petra Doležalová v článku „*Vplyv unilaterálnych preferencií na vývoznú štruktúru najmenej rozvinutých krajín*“, tento kruh vysvetľuje neschopnosť rýchleho rozvoja krajín - základný ekonomický kolobeh je spojený s tým, že dostatočné príjmy zabezpečia popri spotrebe aj celospoločenské úspory. Tie sa v hospodárstve pretransformujú na investície, prostredníctvom ktorých sa akumuluje kapitál spoločnosti. Vďaka kapitálu je hospodárstvo schopné produkovať efektívnejšie a viac, a teda prosperovať, čím sa zabezpečujú primerane rastúce príjmy pre obyvateľov a celý kolobeh pokračuje.

Rozvinuté a niektoré rozvojové krajiny poskytujú jednostranné obchodné preferencie chudobným krajinám, aby im uľahčili predaj svojich výrobkov na svetovom trhu a mohli ťažiť zo zapojenia sa do medzinárodného obchodu. Skupina krajín, ktorá dosahuje najhoršie výsledky z hľadiska rozvoja, sa zvykne označovať ako „najmenej rozvinuté krajiny“ (Least Developed Countries - LDCs).⁶¹ V reporte „*Water and the least developed countries (LDCS)*“ od autora Saleemul Huq sú najmenej rozvinuté krajiny popisované ako 46 krajín považovaných za najchudobnejšie na svete, pretože majú hrubý domáci produkt (HDP) na obyvateľa do 900 USD a majú veľmi nízku úroveň kapitálu či ľudského a technologického rozvoja. V týchto 46 krajinách žije spolu 614 miliónov obyvateľov, čo predstavuje niečo vyše 10% svetovej populácie, ale ich podiel na svetovom HDP je menej ako 1%. Počas 80. rokov bola reálna miera rastu HDP na obyvateľa v rozvojových krajinách iba dvojnásobná v porovnaní s najmenej rozvinutými krajinami. V 90. rokoch vzrástol skutočný HDP na obyvateľa v najmenej rozvinutých krajinách iba na 0,9% ročne, ale ak sa vylúči Bangladéš, toto číslo ostane iba na 0,4% ročne. Pre ostatné rozvojové krajiny bol skutočný rast HDP na obyvateľa v tomto období 3,6% ročne (štyrikrát vyšší ako v najmenej rozvinutých krajinách). To naznačuje, že rozdiel v priemernom príjme na obyvateľa medzi najmenej rozvinutými krajinami a ostatnými rozvojovými krajinami rastie.⁶²

⁶⁰ Seligson, M.A. 1984. The Gap Between Rich And Poor: Contending Perspectives On The Political Economy Of Development. Routledge. Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.4324/9780429311208>>.

⁶¹ Doležalová P.: Impact of unilateral preferences on export structure of the least developed countries. Dostupné na internete: <https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2020/1/MV_2020_1_57-70_Dolezelova.pdf>.

⁶² Murray, L. Huq, S. Reid, H. 2003. Water And The Least Developed Countries (LDCS). United Nations Office Of The High Representative For The LDCS, LLDCS AND SIDS. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/266968159_Water_And_The_Least_Developed_Countries_LDC_S>.

V nasledujúcich tabuľkách nasleduje prehľad spoločných charakteristík a odlišností rozvojových krajín ako ich identifikovali Michael P. Todaro a Stephen C. Smith v knihe „*Economic Development – ninth edition*“.

Spoločné znaky rozvojových krajín
1. Nízka životná úroveň charakterizovaná nízkymi príjmami, nerovnosťami, zlým zdravotníctvom a neadekvátnym vzdelaním
2. Nízka úroveň produktivity práce
3. Vysoká úroveň populačného prírastku, veľká časť obyvateľov závislých na ekonomicky aktívnej časti populácie
4. Závislosť na poľnohospodárskej výrobe a exporte primárnych surovín
5. Zle fungujúci ekonomický systém, limitovaný prístup k informáciám
6. Závislosť a zraniteľnosť v medzinárodných vzťahoch

63

Hlavné odlišnosti medzi rozvojovými krajinami
1. Veľkosť krajiny (geografia, populácia, príjmy)
2. Historické a koloniálne pozadie
3. Vybavenosť prírodným a ľudským kapitálom
4. Etnická a náboženská štruktúra
5. Relatívna dôležitosť verejného a privátneho sektora a občianskej spoločnosti
6. Povaha priemyselnej štruktúry
7. Miera závislosti od vonkajších ekonomických a politických síl
8. Rozdelenie moci vnútri štátu, sociálna, politická a inštitucionálna štruktúra

64

2.1. Rozvojové krajiny a prekážky ich rozvoja

Ekonomický rozvoj má v krajinách rozvojového sveta vzhľadom na špecifickosť jednotlivých ekonomík heterogénny vývoj. Spoločným znakom takmer všetkých rozvojových ekonomík je koloniálna minulosť. Ekonomický rozvoj týchto krajín ovplyvňujú viaceré prekážky. Niektoré z nich sa prostredníctvom zahraničného kapitálu dokázali dostať do stupňa rozvoja, ktorý je takmer porovnateľný s rozvinutými ekonomikami. Problémom ďalšieho rozvoja u týchto krajín sa stala neschopnosť využívať a splácať poskytnuté externé zdroje.⁶⁵

⁶³ Todaro, M. P., Smith, S. C. *Economic Development – ninth edition*, Pearson Education, 2006, s. 49 – 50, voľne preložené

⁶⁴ Todaro, M. P., Smith, S. C.: *Economic Development – ninth edition*, Pearson Education, 2006, s. 41 – 42, voľne preložené

⁶⁵ Montes F. M. 2014. Obstacles to development in the global economic system. Dostupné na internete: <https://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2014/07/RP51_Obstacles-to-development-in-global-economic-system_EN.pdf>. s. 1-2.

Medzi hlavné prekážky rozvoja patrí problém zahraničnej zadlženosti⁶⁶ rozvojových krajín. Je jedným z najvýznamnejších faktorov brzdiacich ekonomický rozvoj rozvojových krajín, najmä tých chudobných. Dá sa povedať, že je preto jednou z najdiskutovanejších citlivých otázok súvisiacich s ekonomikami rozvojových krajín od začiatku 80. rokov minulého storočia. Akumulované dlhy rozvojových krajín v prospech rozvinutých krajín sa stali v niektorých prípadoch vhodným a zároveň nebezpečným nástrojom tlaku v rukách darcov, či už štátov, alebo veľkých korporácií, hoci aj nadnárodných, na dosiahnutie ich politických, ako aj ekonomických cieľov. Tento pohľad nie je úplne presvedčivý, pretože tieto dlhy boli poskytnuté s cieľom vytiahnuť rozvojové krajiny z ich ekonomických problémov a zmierniť chudobu ich obyvateľstva. Vo väčšine prípadov hovorí realita o opaku.⁶⁷

Zadlženosť rozvojových krajín vznikla po druhej svetovej vojne, keď koloniálne mocnosti odovzdali moc do rúk národným vládam a rozvojové krajiny získali nezávislosť. Prevažná väčšina týchto krajín bola nútená z dôvodu nedostatku domácich zdrojov na financovanie vybudovania infraštruktúry, vybudovanie inštitúcií novovzniknutých štátov (po získaní nezávislosti) obrátiť sa na medzinárodné finančné inštitúcie, vlády rozvinutých krajín, resp. na vlády bývalých kolonialistov a komerčné banky v týchto krajinách. Počas studenej vojny sa východné, ako aj západné mocnosti snažili poskytovaním pôžičiek rozvojovým krajinám v Ázii, Afrike a Latinskej Amerike (buď formou finančného charakteru, alebo predaja spotrebného tovaru, alebo technológií, resp. investičných celkov, ale aj vojenskej techniky) získať podporovateľov ich politického smerovania.⁶⁸

2.2. Konflikt v medzinárodnom ponímaní

Jedným z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich konflikt je jeho príčina. Väčšina konfliktov je spôsobená sledom niekoľkých príčin a neexistuje len jedna, hlavná. Aj napriek tomu je nevyhnutné predstaviť aspoň základné delenie príčin. Základným delením príčin konfliktov je delenie na konflikt záujmov a konflikt hodnôt. U konfliktu záujmov sa jedná o konflikt medzi aktérmi, ktorí sú motivovaní nejakým obchodovateľným statkom. Tento statok má podobu napríklad politickej nadvlády, ale aj ekonomického profitu.

⁶⁶ Definícia zahraničnej zadlženosti podľa Svetovej banky: „Celkový zahraničný dlh je dlh voči nerezidentom splatný v cudzej mene, tovarom alebo službami. Je súčtom verejného, štátom garantovaného, súkromného negarantovaného krátkodobého dlhu, použitia úveru MMF a krátkodobého dlhu. Krátkodobý dlh zahŕňa všetky dlhy s pôvodnou splatnosťou jeden rok alebo kratšie a úroky z omeškania dlhodobého dlhu“ (World Development Indicators, 2007, World Bank, s. 253).

⁶⁷ Obadi S. M. 2012. Rozvojové krajiny vo svetovom hospodárstve – Analýza vybraných oblastí. Bratislava: Ekonóm. 2012. ISBN: 978-80-225-3436-9. s. 63-64.

⁶⁸ Ibid.

Konkrétnejšie možno konflikt záujmov prezentovať na základných typoch konfliktov. Prvým z nich je konflikt o územie, ktorý možno však za konflikt záujmov považovať iba v prípade, že je toto územie napríklad bohaté na suroviny, teda z neho pramení istý ekonomický profit, alebo má územie určitý zahraničnopolitický význam. Ďalším typom je konflikt ekonomický. Ten možno rozdeliť na mnoho druhov. Najvýznamnejšie sú však konflikty o zdroje a suroviny, obchodné cesty či prístup na trhy. Posledným je konflikt politický. Ten je konfliktom záujmov v zmysle konfliktu o nadvládu, to znamená rôzne expanzie, kolonizácie a pod.⁶⁹

Jednou z najvýznamnejších prác, ktorá vychádza zo základného delenia príčin konfliktu je práca autorov Paula Colliera a Ankeho Hoefflera. Tí predstavili vo svojom výskume koncept dvoch základných typov príčin *greed* vs. *grievence* (chamtivosť verzus krivda), pričom dôraz kládli práve na chamtivosť, ktorá vedie k najväčšiemu množstvu ozbrojených stretov. V rámci príčin konfliktu potom definovali autori štyri základné príčiny - vyjadrenie starých krívd, ktorých sa na sebe dopúšťali členovia danej skupiny, ekonomická nerovnosť a následná frustrácia, slabá právna ochrana či slabé dodržiavanie práva a neadekvátna ekonomická politika vlády.⁷⁰

Konflikt môžeme označiť ako stret dvoch, alebo viacerých protichodných myšlienok, ktoré reprezentujú rovnaký počet strán, ktoré sa nemôžu, alebo nechcú dohodnúť na konsenzuálnom riešení. Sociológ Lewis A. Coser definuje konflikt ako "*Boj o hodnoty a nárok na vzácny, obmedzený štatút, moc a zdroje, v ktorom je cieľom protivníkov neutralizovať, poškodiť či zničiť svojich rivalov.*"⁷¹

Ondřej Ditrych chápe konflikt ako "situáciu dvoch alebo viacerých strán súperiacich o hodnoty či zdroje, pričom aspoň jedna z nich vníma rozloženia týchto hodnôt či zdrojov na začiatku konfliktu ako nespravodlivé".⁷²

Rozvojové krajiny sa napriek svojim politickým, kultúrnym a sociálnym rozdielom vyznačujú rovnakými spoločnými črtami, ktoré sú potenciálnymi nositeľmi konfliktov. Tieto črty vyplývajú predovšetkým z koloniálnej histórie, imperiálneho poddanstva či z boja so slabým rozvojom krajiny. Krajiny, ktoré sa stali samostatnými štátmi v procese

⁶⁹ Šmíd, T. a kol. 2010. Vybrané konflikty o zdroje a suroviny. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-5351-9. s. 18-19.

⁷⁰ Collier, P., Hoeffler, A. 2004. Greed and Grievence in civil war. Oxford University Press, Centre for the Study of African Economies, University of Oxford, Dostupné na internete: <<https://www.econ.nyu.edu/user/debraj/Courses/Readings/CollierHoeffler.pdf>>.

⁷¹ Coser L. A., 1964. Functions of social conflict, Free Press. 1964. s. 3. [cit. 18.2.2021]. Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books/about/Functions_of_Social_Conflict.html?id=8roSUUrL_-8C&redir_esc=y>.

⁷² Ditrych, O. 2006. Nagorno-Karabakh and Conflict Resolution in the Realist Tradition of IR. Mezinárodní vztahy. Dostupné na internete: <<https://mv.iir.cz/article/view/236>>. s. 30.

dekolonizácie po rozpade koloniálnych impérií Veľkej Británie, Francúzska, Belgicka, Španielska, Talianska atď., sú často obeťou historickej skutočnosti, že „veľa hraníc sa vytýčilo rozhodnutiami koloniálnych mocností, čo je až do súčasnosti zdrojom viacerých kmeňových a etnických konfliktov“. Pod pojmom dekolonizácia môžeme chápať aj oslobodenie sa od cudzej nadvlády a nadobudnutie štátnej nezávislosti. Proces dekolonizácie sa začal v Latinskej Amerike na začiatku 19. storočia a skončil sa v Južnej Afrike v 90. rokoch 20. storočia. V priebehu rokov sa z koloniálnych území vytvorilo až 130 suverénnych štátov. Väčšinou sa jednalo o štáty bez národa alebo o štáty nachádzajúce sa v procese „*nation-building*“. Situácia sa v čoraz viacerých bývalých kolóniách zhoršuje, nakoľko sa v nich vytvára tlak.⁷³

L. Smith identifikoval nasledujúce prvky dekolonizácie: dekonštrukcia a rekonštrukcia; sebaurčenie a sociálna spravodlivosť; etika, jazyk, internacionalizácia pôvodných skúseností, história a kritika.⁷⁴

Vo svojich úvahách o pôvodných vedcoch a dekolonizácii Le Grange (2016) tiež ustanovuje päť fáz procesu dekolonizácie: znovuobjavenie a zotavenie, smútok, snívanie, záväzok a konanie. Akcia je fáza, v ktorej sa sny a záväzky premieňajú na stratégie sociálnej transformácie.⁷⁵

Wilfried Loth v článku „*The East—West Conflict in Historical Perspective — An Attempt at a Balanced View*“ uvádza, že v priebehu industrializácie devätnásteho a začiatku dvadsiateho storočia vznikol konflikt medzi Východom a Západom, ktorý mal pôvod v rozdielnych názoroch na organizáciu spoločnosti: kontrast medzi pluralizmom „západnej“ civilizácie, ktorý v zásade umožňoval rozmanitosť spôsobov života a mocenských vzorov a centralizovaný všemocný štát s „ázijským“ odtlačkom; kontrast medzi kapitalistickými výrobnými prostriedkami a socialistickým plánovaním; kontrast medzi parlamentným právnym štátom a totalitným štátom.⁷⁶ Po skončení konfliktu Východ - Západ vzniklo vyše 20 nových štátov - väčšina z nich ako dôsledok rozpadu sovietskej koloniálnej mocnosti. Len niekoľko vzniklo ako dôsledok implózie štátov (Severné

⁷³ Betts, R. F. 2012. Decolonization: A Brief History of the Word. Beyond Empire and Nation: The Decolonization of African and Asian Societies, 1930s-1970s. Dostupné na internete: <www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h2zm.5>. s. 23-38.

⁷⁴ Smith, L. 1999. Decolonising Methodologies: Research and Indigenous Peoples. London: Zed Books. Dostupné na internete: <<https://nycstandwithstandingrock.files.wordpress.com/2016/10/linda-tuhiwai-smith-decolonizing-methodologies-research-and-indigenous-peoples.pdf>>. s. 4.

⁷⁵ Le Grange, L. 2016. Decolonising the University Curriculum. South African Journal of Higher Education. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/305681665_Decolonising_the_university_curriculum>. s. 3.

⁷⁶ Loth, W. 1994. The East—West Conflict in Historical Perspective — An Attempt at a Balanced View. Contemporary European History, Dostupné na internete: <<https://doi.org/10.1017/S096077730000076X>>.

Somálsko) alebo ako dôsledok úspešného vojenského hnutia za odtrhnutie (napr. Eritrea). Očakáva sa, že môže dôjsť k vzniku ďalších nových štátov alebo k prestavbe štátov v dôsledku rozpadu väčších, slabo integrovaných štátov v Afrike (napr. Etiópia, Kongo, Sudán...). Podobný proces dokonca nemožno vylúčiť ani v Číne, Indii a iných štátoch Ázie.⁷⁷

2.3. Konfliktná oblasť

Konfliktné oblasti v mnohých ohľadoch predstavujú protiklad metodologicky žiaduceho hodnotiaceho prostredia: sú skôr nestabilné ako stabilné; skôr nepredvídateľné ako predvídateľné; a oveľa menej „kontrolovateľné“ ako prostredia pre hodnotenie konfliktov. Každá konfliktná zóna má svoje osobitosti. Konflikty nie sú ani *sui generis*, ani celkom jedinečné. V zónach konfliktných oblastí a tiež aj medzi nimi existujú určité vzorce a spoločné črty. Všetky sa vyznačujú rôznymi úrovňami a formami plynulosti, neistoty, volatility, rizika a neistoty.⁷⁸

Oblasti postihnuté konfliktom sú oblasti, kde prevláda konflikt. Touto oblasťou môže byť región, krajina, oblasť v rámci krajiny alebo oblasť, ktorá prekračuje hranice jednej alebo viacerých krajín.⁷⁹

Prostredia konfliktných oblastí sú často charakterizované dlhou históriou porušovania ľudských práv rôznymi verejnými činiteľmi, obchodnou kultúrou kapitalizmu (vysoké riziko = vysoké zisky) a nedostatkom ekonomických perspektív veľkej časti populácie. Okrem toho je vládna regulácia v týchto zónach často slabá alebo vôbec neexistuje. Korporácie sa ocitajú v systéme zväčša samoregulačných subjektov, kde sú interakcie formované neformálnymi pravidlami a mocenskými vzťahmi oveľa viac ako pravidlom formálneho práva.⁸⁰

Konflikt nastáva, keď sa dve alebo viaceré strany domnievajú, že ich záujmy sú nezlučiteľné, prejavia nepriateľské postoje alebo podniknú kroky, ktoré poškodia

⁷⁷ Lipková, E. 2005. Ekonomika rozvojových štátov. Bratislava: Ekonóm, 2005. ISBN: 80-225-2100-0 s. 63-64.

⁷⁸ Duggan, C. 2013. Evaluation in Conflict Zones: Methodological and Ethical Challenges. Journal of Peacebuilding & Development. Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15423166.2013.812891>>. s. 6.-7.

⁷⁹ United Nations Publication. 2011. International legal protection of human rights in armed conflict. New York and Geneva: 2011. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/documents/publications/hr_in_armed_conflict.pdf>.

⁸⁰ Graf, A., Iff, A. 2017. Respecting Human Rights in Conflict Regions: How to Avoid the 'Conflict Spiral'. Business and Human Rights Journal, Dostupné na internete: <<https://www.cambridge.org/core/journals/business-and-human-rights-journal/article/respecting-human-rights-in-conflict-regions-how-to-avoid-the-conflict-spiral/2A22F5C529D60FC9B783F6C0F5DF4C5D>>.

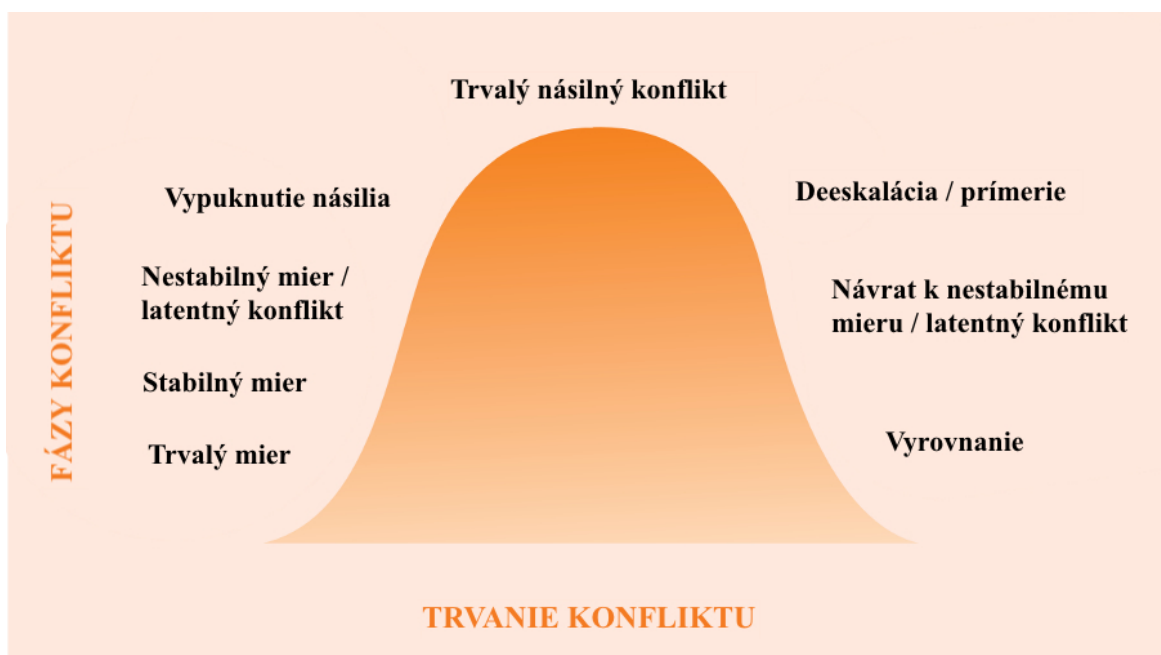
schopnosť druhého presadzovať svoje záujmy. Pojem „násilie“ sa často zamieňa s pojmom „konflikt“, ale násilie je iba jedným z mnohých prostriedkov, ktorými sa strany rozhodnú daný konflikt vyriešiť. Nenásilný konflikt je nevyhnutný pre spoločenské zmeny a vývoj. Je nevyhnutnou súčasťou ľudskej interakcie. Keď však prepukne násilie, dôjde k hlbokému rozpadu sociálnych vzťahov, ktorý môže mať deštruktívne účinky. Konflikt sa niekedy považuje za samostatný problém, ktorý je možné riešiť izolovane od ostatných problémov, ako sú ľudské práva, životné prostredie alebo trvalo udržateľný rozvoj. Konflikt je však prierezovou témou alebo kontextom - násilným prejavom napätia, ktoré mohlo vzniknúť z rôznych dôvodov (napr. porušovanie ľudských práv, nedostatok alebo degradácia životného prostredia, nespravodlivá správa vecí verejných, hospodárska neistota). Citlivosť na konflikty preto zahŕňa zváženie spektra problémov, ktoré spôsobujú alebo v budúcnosti môžu spôsobiť a spustiť násilie.

Príčinami vzniku konfliktu sa zaoberal aj Kumar Rupesinghe. Ten rozdelil možné príčiny do štyroch skupín:

- Konflikty o zdroje a suroviny, ktoré sú založené na súperení o ekonomickú moc a prístup k prírodným zdrojom.
- Konflikty o nadvládu a moc, ktoré sú stretom o politickú moc a participáciu na politických procesoch.
- Ideologické konflikty, ktoré predstavujú stret protichodných ideí či hodnôt.
- Identitárne konflikty, ktoré majú podobu sporov medzi etnickými, náboženskými, rasovými či inak definovanými identitárnymi skupinami o prístup k politickej, ekonomickej či sociálnej moci.⁸¹

Kumar Rupesinghe definoval nasledujúce fázy konfliktu:

⁸¹ Šmíd, T. a kol. 2010. Vybrané konflikty o zdroje a suroviny. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-5351-9. s. 20.



Príloha 3 - Fázy násilného konfliktu Zdroj: Rupesinghe, K. 1998 Civil Wars, Civil Peace: An Introduction to Conflict Resolution (London: Pluto Press). Príloha 3 prekreslená a preložená od Kumara Rupesingheho, 1998 - ilustruje niekoľko fáz násilného konfliktu.

3. Perspektívy rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach

Rozvojová spolupráca je pod tlakom zmien. Tradičný model pomoci, ktorým je presun zdrojov zo severu na juh, je zastaraný. Na svete zostáva iba 36 krajín s nízkym príjmom. Dve tretiny najchudobnejších ľudí žijú v krajinách so stredným príjmom. Odstraňovanie chudoby sa stalo zložitejším. Pomoc sa už nepoužíva iba na riešenie príjmovej chudoby, ale aj na širokú škálu rozvojových výziev vrátane zmeny podnebia, nerovnosti a neistoty. Mnohé z týchto výziev je potrebné riešiť mimo oblasti tradičnej rozvojovej spolupráce. V súčasnosti nie je jasné, čo nahradí tradičnú pomoc. Pozorovatelia často hovoria o budúcnosti ďalšej pomoci. Zastrešujúci pojem nad rámec pomoci popisuje rôzne aspekty transformácie rozvojovej spolupráce. Transformácia je obzvlášť výrazná v štyroch dimenziách, kde pomoc klesá s relatívnym významom: šírenie aktérov, diverzifikácia financií, formovanie pravidiel a politík a zdieľanie poznatkov pre rozvoj.⁸²

Heiner Janus v článku „*Beyond Aid and the Future of Development Cooperation*“ uvádza, že budúcnosť rozvojovej spolupráce závisí od toho, ako sa oblasť politiky naučí vytvárať väzby s týmito dimenziami. To zahŕňa prehodnotenie vzťahu medzi cieľmi a nástrojmi rozvojovej spolupráce. Takýto proces už prebieha a môže viesť dvoma hlavnými smermi, ktoré sa navzájom nevyklučujú: rozvojová spolupráca sa môže špecializovať na

⁸² Paulo, S. 2014. International cooperation and development : a conceptual overview, Bonn: DIE, Discussion Paper. 2014. Dostupné na internete: <https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_6.2014_.pdf>.

chudobné krajiny a / alebo môže byť integrovaná do širšieho rámca globálnej spolupráce. V prípade špecializácie zostáva rozvojová spolupráca zameraná na znižovanie chudoby a sústreďuje sa na čoraz menší počet väčšinou nestabilných krajín. V prípade integrácie podporuje rozvojová spolupráca zložitejší systém globálnych rozvojových cieľov vrátane poskytovania globálnych verejných statkov. V obidvoch scenároch musí rozvojová spolupráca posilniť svoje väzby s ostatnými oblastami medzinárodnej spolupráce v štyroch rozmeroch ďalšej pomoci: aktéri, financie, regulácia a znalosti.⁸³

3.1. Miléniové rozvojové ciele

Od roku 2000 mala rozvojová pomoc za cieľ dosahovanie „Miléniových rozvojových cieľov“ (*Millenium Development Goals - MDGs*), ktoré sa zameriavali na spoluzodpovednosť a solidaritu rozvinutých štátov pre celosvetový rozvoj.

V septembri 2000 sa v centrále OSN v New Yorku uskutočnil Miléniový samit. Na tomto zhromaždení sa stretli najväčšie svetové veľmoci – zástupcovia 189 členských štátov OSN. Predmetom zhromaždenia boli otázky spoločnej budúcnosti, pričom každá krajina mala inú víziu prosperovania a zlepšovania kvality života. To bolo dôvodom, prečo sa krajiny dohodli na prijatí Miléniovej deklarácie, ktorej súčasťou sa stali Miléniové rozvojové ciele. Tieto ciele mali krajiny nasmerovať k zníženiu chudoby na svete do roku 2015.⁸⁴ Hlavnými prioritami Miléniovej deklarácie boli nasledovné body:

1. odstránenie extrémnej chudoby a hladu,
2. dosiahnutie, aby každý získal aspoň základné vzdelanie,
3. presadzovanie rodovej rovnosti a súčasne podpora žien,
4. zníženie úmrtnosti maloletých,
5. zlepšenie starostlivosti o tehotnú ženu a zabezpečenie podmienok pôrodu,
6. boj proti malárii, HIV/AIDS s iným chorobám,
7. zabezpečenie udržateľnosti environmentálneho prostredia,
8. vytváranie globálnych partnerstiev pre rozvoj.⁸⁵

Dosiahnutie MDGs bolo stanovené do roku 2015, v ktorom bolo zhodnotené, že sa podarilo celosvetovo znížiť chudobu a zlepšiť rozvoj až v ôsmich stanovených oblastiach. Napĺňanie cieľov bolo monitorované priebežne. Vo všetkých sledovaných oblastiach došlo k progresu, aj keď mnohí kritici poukazovali na to, že pokrok nie je rozložený rovnomerne,

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 219. ISBN: 978-80-571-0012-6.

⁸⁵ Svetová zdravotnícka organizácia: Miléniové rozvojové ciele. Dostupné na internete: <[https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs))>.

a napriek lepším globálnym výsledkom v najmenej rozvinutých ekonomikách problémy pretrvávali a rozvoj napredoval len veľmi pomalým tempom.⁸⁶

3.2. Udržateľné rozvojové ciele

Hodnotenie napĺňania Miléniových rozvojových cieľov sa ukázalo ako začiatok cesty k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja. OSN preto na samite pre trvalo udržateľný rozvoj (New York, 25-27.9.2015) prijala program trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030 (tzv. Agenda 2030) vrátane jednotného súboru globálnych cieľov udržateľného rozvoja (*Sustainable Development Goals - SDGs*), ktoré od 1.1.2016 nahradili Miléniové ciele. Prijatie programu bolo reakciou na predošlé rokovania na medzinárodnej, medzivládnej aj mimovládnej úrovni. Program do roku 2030 sa odvíja od globálnych výziev tým, že okrem snahy o odstránenie chudoby zahŕňa aj hospodársky, sociálny a environmentálny rozmer udržateľného rozvoja, ktoré zaväzujú celú medzinárodnú komunitu bez rozdielu, nakoľko MDGs boli zamerané na zlepšenie situácie v rozvojových krajinách. Udržateľné rozvojové ciele tvorí 17 cieľov a 169 podcieľov, ktoré sa vzťahujú na kľúčové oblasti, ako sú chudoba, nerovnosť, potravinová bezpečnosť, zdravie, udržateľná spotreba a výroba, rast, zamestnanosť, infraštruktúra, udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi, život vo vode, zmena klímy, rodová rovnosť, ale aj mierové a inkluzívne spoločnosti a globálne partnerstvo.⁸⁷

3.2.1. Ciele udržateľného rozvoja – Agenda 2030

Ciele udržateľného rozvoja pokrývajú oblasti, ktoré sú navzájom prepojené. Pre žiadne ciele nie je možné hľadať individuálne riešenia aj napriek snahe naplniť ostatné z cieľov. P. Stachová v knihe „*Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*“ uvádza, že berúc ohľad na ciele je možné definovať tri rôzne prelínajúce sa dimenzie – sociálnu, ekonomickú a environmentálnu, ktoré by mali byť navzájom v rovnováhe. Implementáciu cieľov v rámci SR zastrešuje Úrad podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu.⁸⁸

Na rozdiel od Miléniových rozvojových cieľov, v rámci Agendy 2030 je od roku 2016 zavedený kontrolný medzinárodný mechanizmus napĺňania jednotlivých cieľov.

⁸⁶ United Nations. 2015. The Millennium Development Goals Report. Dostupné na internete: <https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20PR%20Key%20Facts%20Global.pdf>.

⁸⁷ Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 221. ISBN: 978-80-571-0012-6.

⁸⁸ Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 223-224. ISBN: 978-80-571-0012-6.

Mechanizmus využíva tzv. SDG index, ktorý hodnotí napĺňanie cieľov konkrétnymi štátmi a ponúka medzinárodné porovnania. SDG index zaznamenáva pozíciu krajiny medzi najhoršími (0) a cieľovými (100) výsledkami. Skóre pre Slovensko za rok 2018 je 75,6, čo znamená, že štát splnil 75,6% z najlepších možných dosiahnuteľných výsledkov spomedzi 17 udržateľných rozvojových cieľov. Celosvetovo sa Slovensko za rok 2018 umiestnilo na 24. mieste spomedzi 156 hodnotených krajín.⁸⁹ Medzi týchto 17 cieľov sa zaraďuje napríklad:

1. ukončiť chudobu v celom svete a vo všetkých jej formách,
2. zastaviť hladovanie, dosiahnuť potravinovú bezpečnosť, lepšiu výživu a podporovať udržateľné poľnohospodárstvo,
3. zabezpečiť zdravý život a podporovať blahobyt pre všetkých a v každom veku,
4. dosiahnuť rodovú rovnosť a posilniť postavenie žien a dievčat,
5. vybudovať pevnú infraštruktúru, podporovať inkluzívnu a udržateľnú industrializáciu a posilniť inovácie,
6. podniknúť bezodkladné opatrenia na boj proti klimatickým zmenám a ich dôsledkom,
7. znížiť rozdiely medzi krajinami a v rámci krajín.⁹⁰

3.3. Trendy v poskytovaní rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach – pohľad do budúcnosti

Poskytovanie rozvojovej pomoci je veľmi dynamický proces prechádzajúci mnohými zmenami, ktoré boli urýchlené premenou globálnych hospodárskych vzťahov za posledných zhruba 30 rokov.

Neefektívne systémy verejných financií, či nedostatočne rozvinutá občianska spoločnosť viedli u darcov k postupnému rozširovaniu oblastí, na ktorých podporu je rozvojová pomoc vynakladaná. Tento trend súvisí aj s meniacimi sa cieľmi, ktoré poskytovanie rozvojovej pomoci v minulosti sledovalo. Zatiaľ čo v 50. a 60. rokoch minulého storočia smerovala pomoc predovšetkým do oblastí na podporu sociálno-ekonomického rozvoja zeme, v 70. a 80. rokoch sa potom okrem iného zameriavala predovšetkým na hospodárske aspekty, v 90. rokoch vznikla nová paradigma rozvojovej

⁸⁹ Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network. 2018. Global responsibilities – implementing the goals. Dostupné na internete: <<https://www.sdgindex.org/reports/sdg-index-and-dashboards-2018/>>.

⁹⁰ United Nations. 17 cieľov. Dostupné na internete: <<https://sdgs.un.org/goals>>.

pomoci, ktorá je omnoho rozsiahlejšia. Ciele rozvojovej pomoci začali sledovať aj napríklad rozvoj v oblasti politických reforiem či ochrany ľudských práv.

Medzinárodné spoločenstvo začalo rozvíjať tzv. *efektivitu rozvojovej pomoci*. Prvé záujmy o sledovanie efektivity rozvojovej pomoci sa začali rozširovať už v roku 2001, kedy na medzinárodnej konferencii o financovaní rozvoja v mexickom Monterey padol záväzok v Rímskej deklarácii o harmonizácii prístupu, resp. v Parížskej deklarácii o efektivite rozvojovej pomoci.

V septembri 2008 sa v ghanskej Akkre zišli zástupcovia viac než 100 krajín sveta, zástupcovia stoviek mimovládnych organizácií a súkromných darcov, aby spresnili doterajší vývoj v oblasti zvyšovania efektivity rozvojovej pomoci. Záverečná deklarácia definovala pretrvávajúce nedostatky predovšetkým v týchto oblastiach:

1. stále slabé „vlastníctvo“ (*ownership*) rozvojových stratégií na strane vlád rozvojových krajín,
2. princíp partnerstva (*partnership*) nie je dostatočne naplňovaný, medzinárodné spoločenstvá by sa mali viac snažiť o zahrnutie čo najvyššieho počtu subjektov do tohto rovnoprávneho partnerského vzťahu medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami, a to napr. aj pri súkromných darcoch, globálnych fondoch či organizáciách občianskej spoločnosti (*inclusive partnership*),
3. posilňovať by sa malo zverejňovanie výsledkov spolupráce, resp. poskytovanie rozvojovej pomoci.⁹¹

Ďalším problémom efektivity rozvojovej pomoci je jej poskytovanie viazané na odber tovaru a služieb darcov, alebo aj poskytovanie tzv. viazanej pomoci (*tied aid*). OECD už v roku 2001 prijala odporúčanie, že krajinám LDC nebude poskytovaná viazaná pomoc, v roku 2008 potom bolo toto odporúčanie rozšírené aj o ďalšie krajiny, ktoré nepatria medzi najmenej rozvinuté (LDCs), ale patria do skupiny HIPC (*Heavily Indebted Poor Countries*).⁹² Keď v roku 2007 OECD vydalo správu o plnení záväzkov zo strany krajín OECD, priznalo, že vo výkaze krajín OECD ohľadom viazanosti pomoci existujú určité problémy, inými slovami, že u približne 35% oficiálnej rozvojovej pomoci (ODA) nie sú schopní určiť, či bola pomoc viazaná alebo nie. V oblasti zvyšovania efektivity rozvojovej pomoci je tak stále výrazný priestor pre zlepšovanie. Pozitívne možno hodnotiť aspoň tú skutočnosť, že práve diskusia o dopadoch, resp. o efektivite využitia finančných

⁹¹ OECD: Accra Agenda for Action. Ghana. Dostupné na internete:

<<https://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>>.

⁹² OECD, DAC Recommendation on Untying Official Development Assistance, Dostupné na internete: <<https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/140/140.en.pdf>>, s. 3.

prostriedkov sa dostala do popredia záujmu. Na druhej strane je ale nutné konštatovať, že ak nebude rozvojová pomoc sledovať výhradne záujmy ľudí žijúcich v rozvojových krajinách, potom nebude dosiahnuté efektívne využitie poskytnutých finančných prostriedkov, čo platí na strane darcov aj na strane príjemcov pomoci. Závisí len od darcov, ako sa postavia ku globálnym výzvam budúcnosti rozvojovej pomoci. Bez ich pomoci sa problémy rozvojových krajín nevyriešia.⁹³

⁹³ Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. Rozvojová ekonomika, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 328.

Záver

Ľudstvo prekonalo vyše šesťdesiat rokov existencie rozvojovej politiky, ale zdá sa, že ju stále nedokáže správne naplňať. V prvej kapitole som analyzovala základné pojmy, vývoj aj súčasnosť rozvojovej pomoci, venovala som sa jej formám, histórii, kritike, inštitúciám poskytujúcim rozvojovú pomoc. V druhej kapitole som rozobrala pojmy týkajúce sa rozvojových krajín, konfliktov a konfliktných oblastí. Záverečná kapitola poukázala na perspektívy a ciele určené rozvojovým krajinám. Zároveň som poukázala na rozvojovú agendu 21. storočia.

Úsilie rozvojových pracovníkov v konfliktných oblastiach musí vychádzať zo skúseností, cieľov a metód presadzovaných jednotlivými stranami konfliktu. Ak je konflikt ešte neukončený a existuje reálna hrozba jeho novej eskalácie (napr. vo východných oblastiach Ukrajiny), považuje sa všeobecne za najvyššiu prioritu rozvojových intervencií snaha neuškodiť mierovému procesu.

Humanitárne a rozvojové organizácie sa často dostávajú do situácií, v ktorých ľudská činnosť alebo ďalšie faktory ohrozujú súdržnosť, majetok alebo bezpečnosť celých skupín obyvateľstva alebo častí populácie tak, že tým porušujú medzinárodné právo. Takéto situácie môžu priamo ohrozovať zdravie ľudí, prostriedky na ich prežitie, alebo ich bezpečnosť. V ozbrojených konfliktoch je vždy najvyššou humanitárnou hodnotou ochrana ľudí pred týmito hrozbami. Forma pomoci a spôsob jej realizácie môžu mať významný vplyv (pozitívny aj negatívny) na stav a bezpečnosť obyvateľstva.

Verím, že cieľ práce, ktorým bolo poukázať na dôležitosť poskytovania rozvojovej pomoci v konfliktných oblastiach bol naplnený. Odporúčaním pre efektívnejšiu rozvojovú pomoc je presné dodržiavanie predstavených foriem a cieľov. Ich implementácia musí prebiehať bezchybne, čím sa dosiahne efektívna pomoc vedúca k trvalo udržateľnému rozvoju. Zdá sa, že rozvojová pomoc po viac ako šesťdesiatich rokoch konštantných zmien v prístupoch nepreukázala dostatočnú pružnosť v spôsobe reagovania na potreby rozvojového sveta.

Zoznam použitej literatúry

1. Adamcová, L., Němečková T. a kol. 2009. Rozvojová ekonomika, ISBN: 978-80-245-1515-1. s. 306-328.
2. Australian Broadcasting Corporation. 2013. The history of foreign aid. News and Press Release. Dostupné na internete: <https://reliefweb.int/report/world/history-foreign-aid>.
3. Bauer, P. 1981. Economic Analysis and Policy in Underdeveloped Countries. Greenwood Press Reprint, 2003. 168 s. ISBN-13: 978-0415312974
4. Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network. 2018. Global responsibilities – implementing the goals. Dostupné na internete: <https://www.sdgindex.org/reports/sdg-index-and-dashboards-2018/>.
5. Betts, R. F. 2012. Decolonization: A Brief History of the Word. Beyond Empire and Nation: The Decolonization of African and Asian Societies, 1930s-1970s. Dostupné na internete: www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h2zm.5. s. 23-38.
6. Britannica. Výbor pre rozvojovú pomoc. Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/Development-Assistance-Committee>.
7. Ciele udržateľného rozvoja, Agenda 2030 Zdroj: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/screenshot_2_13.png.
8. Collier, P., Hoeffler, A. 2004. Greed and Grievence in civil war. Oxford University Press, Centre for the Study of African Economies, University of Oxford, Dostupné na internete: <https://www.econ.nyu.edu/user/debraj/Courses/Readings/CollierHoeffler.pdf>.
9. Coser L. A., 1964. Functions of social conflict, Free Press. 1964. s. 3. Dostupné na internete: https://books.google.sk/books/about/Functions_of_Social_Conflict.html?id=8roSUUrL_-8C&redir_esc=y.
10. CFI for Business. Čo je to OECD? Dostupné na internete: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/oecd/>.
11. DAC Statistical reporting directivess. Paríž: Ženeva 2000. DCD/DAC (2000) 100, s. 77-80.
12. Ditrych, O. 2006. Nagorno-Karabakh and Conflict Resolution in the Realist Tradition of IR. Mezinárodní vztahy. Dostupné na internete: <https://mv.iir.cz/article/view/236>. s. 30.

13. Doleželová P.: Impact of unilateral preferences on export structure of the least developed countries. Dostupné na internete: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2020/1/MV_2020_1_57-70_Dolezelova.pdf.
14. Duggan, C. 2013. Evaluation in Conflict Zones: Methodological and Ethical Challenges. Journal of Peacebuilding & Development. Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15423166.2013.812891>. s. 6.-7.
15. Fine, B. (2010) —Locating Financialization, in Historical Materialism, Dostupné na internete: https://www.depfe.unam.mx/actividades/15/Fine_2010.pdf.
16. Friedman M. 1958. Foreign Economic Aid: Means and Objectives. Hoover Institution on War, Revolution and Peace. 1995. ISBN 0-8179-5652-2. s.1.
17. Giving what we can. Myths and Misconceptions About Charity Dostupné na internete: <https://www.givingwhatwecan.org/get-involved/myths-about-charity/>.
18. Graf, A., Iff, A. 2017. Respecting Human Rights in Conflict Regions: How to Avoid the ‘Conflict Spiral’. Business and Human Rights Journal, Dostupné na internete: <https://www.cambridge.org/core/journals/business-and-human-rights-journal/article/respecting-human-rights-in-conflict-regions-how-to-avoid-the-conflict-spiral/2A22F5C529D60FC9B783F6C0F5DF4C5D>.
19. Halaxa, P. 2000. Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. 2000. [cit. 18.2.2021]. s. 9.
20. Harvard Law School. Medzivládne organizácie. Dostupné na internete: <https://hls.harvard.edu/dept/opia/what-is-public-interest-law/public-service-practice-settings/public-international-law/intergovernmental-organizations-igos/>.
21. Hjertholm, P.- White, H. 1998. Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/5161044_Survey_of_Foreign_Aid_History_Trends_and_Allocation. s. 3-4
22. Charta OSN. Washington: OSN, 1945. [online] URL: < <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf> >.
23. International Monetary Fund. Zoznam členov. Dostupné na internete: <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm>.
24. Jakupec, V.- Kelly, M. (2015). Financialisation of official development assistance. International Journal of Economics, Commerce and Management. III. Dostupné na

- internete: <http://dro.deakin.edu.au/eserv/DU%3A30069698/jakupec-financialisation-2015.pdf>. s. 14-15.
25. Jančovič, P. Rozvojová spolupráca Európskej Únie s Latinskou Amerikou a Karibikom. Ekonomické rozhľady, marec 2020. Dostupné na internete: https://euba.sk/www_write/files/SK/ekonomicke-rozhlady/2020/er3_2020_jancovic_fulltext.pdf.
26. Kaplan, M. 2005. Rozvojová politika zemí OECD/DAC. OECD. Dostupné na internete: https://www.mzv.cz/public/db/b9/fc/23514_14945_Rozvojova_politika_zemi_OECD_DAC_complete.doc.
27. Lal, D. (1983) The Poverty of Development Economics. [online]. London: Institute of Economic Affairs. 1983. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=681161. s. 123.
28. Lancaster, C. 2007. Foreign Aid. Diplomacy, Development, Domestic Politics. Dostupné na internete: http://ewclass.lecture.ub.ac.id/files/2019/01/Carol_Lancaster_Foreign_Aid_Diplomacy_DevelopmBookFi.org_.pdf.
29. Le Grange, L. 2016. Decolonising the University Curriculum. South African Journal of Higher Education. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/305681665_Decolonising_the_university_curriculum. s. 3.
30. Lipková, Ľ. 2005. Ekonomika rozvojových štátov. Bratislava: Ekonóm, 2005. s.63-76. ISBN: 80-225-2100-0
31. Loth, W. 1994. The East—West Conflict in Historical Perspective — An Attempt at a Balanced View. Contemporary European History, Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1017/S0960777300000076X>.
32. McGillivray M., White H. 1993. Developmental Criteria for the Allocation of Aid and Assessment of Donor Performance. Deakin University. Geelong and Institute of Social Studies. IN: Working Papers - Money, Finance & Development. No. 52. s. 1.
33. Mohamud, O. 2013. Beware the „voluntourists“ doing good. Dostupné na internete: <http://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/beware-voluntourists-doing-good>.
34. Montes F. M. 2014. Obstacles to development in the global economic system. Dostupné na internete: <https://www.southcentre.int/wp->

- [content/uploads/2014/07/RP51_Obstacles-to-development-in-global-economic-system_EN.pdf](#). s. 1-2.
35. Morgenthau H. 1962: A Political Theory of Foreign Aid, American Political Science Review, Vol.56, No. 2. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/1952366?seq=1> s. 301-308.
36. Moyo, D. 2009. Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is Another Way for Africa. [online]. 2009. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/38091995_Dead_aid_Why_aid_is_not_working_and_how_there_is_a_better_way_for_Africa#fullTextFileContent.
37. Murray, L. Huq, S. Reid, H. 2003. Water And The Least Developed Countries (LDCS). United Nations Office Of The High Representative For The LDCS, LLDCS AND SIDS. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/266968159_Water_And_The_Least_Developed_Countries_LDCS.
38. Obadi S. M. 2012. Rozvojové krajiny vo svetovom hospodárstve – Analýza vybraných oblastí. Bratislava: Ekonóm. 2012. ISBN: 978-80-225-3436-9. s. 63-64.
39. OECD: Accra Agenda for Action. Ghana. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>.
40. OECD, DAC Recommendation on Untying Official Development Assistance, Dostupné na internete: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/140/140.en.pdf>. s. 3.
41. OECD: Is it ODA? nov. 2008. Dostupné na internete: https://www.sheffield.ac.uk/polopoly_fs/1.659262!/file/Is_it_ODA.pdf.
42. OECD: Hodnotiace kritériá pre poskytovanie ODA. [online]. Dostupné online: <https://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm>
43. Organisation for Economic Co-operation and Development. Členské štáty. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>.
44. Paulo, S. 2014. International cooperation and development : a conceptual overview, Bonn: DIE, Discussion Paper. 2014. Dostupné na internete: https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_6.2014.pdf.
45. Pechová, J.- Opršal, Z. Humanitární pomoc. In: Dušková, L. a kol. Encyklopedie rozvojových studií. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 421 s. ISBN: 978-80-244-2984-9.

46. Phillips, K. P. 1994. *Arrogant Capital: Washington, Wall Street, and the Frustration of American Politics*. Boston: Little, Brown & Company, 1994. Dostupné na internete: <https://rauli.cbs.dk/index.php/assc/article/download/2738/2772/>.
47. Real Aid – agenda for making aid work. Johannesburg : Action Aid, 2005, s. 4.
48. Riddell R. C. 2007. Does Foreign Aid Really Work?. [online].2007.[cit.15.01.2021]. s. 49. Dostupné na internete: https://www.jstor.org/stable/j.ctt46n0g6.7?seq=5#metadata_info_tab_contents.
49. Seligson, M.A. 1984. *The Gap Between Rich And Poor: Contending Perspectives On The Political Economy Of Development*. Routledge. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.4324/9780429311208>.
50. Sen, A. 1999. Development as Freedom. [online].1999.[cit.15.01.2021]. s. 533. Dostupné na internete: <https://diarium.usal.es/agustinferraro/files/2020/01/Roberts-Hite-and-Chorev-2015-The-Globalization-and-Development-Reader.pdf#page=539>.
51. Sitansu C. 1982. The Philosophy of Non-involvement of the Mādhyamikas. Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/23445375?seq=1>. s. 397-403.
52. Smith, B. M.- Laurie, N. 2011. International volunteering and global citizenships: professionalisation, development and biographies. Dostupné na internete: <https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-5661.2011.00436.x>.
53. Smith, L. 1999. *Decolonising Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. London: Zed Books. Dostupné na internete: <https://nycstandswithstandingrock.files.wordpress.com/2016/10/linda-tuhiwai-smith-decolonizing-methodologies-research-and-indigenous-peoples.pdf>. s. 4.
54. Stachová, P.- Kottulová, J. – Paškrťová, L. 2019. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 198-224. ISBN: 978-80-571-0012-6.
55. Stewart, J. 2012. Can the coordination of aid cut costs for donors? Dostupné na internete: <http://recom.wider.unu.edu/article/can-coordination-aid-cut-costs-donors>.
56. Svetová zdravotnícka organizácia: Miléniové rozvojové ciele. Dostupné na internete: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs)).
57. Šmíd, T. a kol. 2010. *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 978-80-210-5351-9. s. 18-20.
58. The World Bank. Dostupné na internete: <https://www.worldbank.org/en/country/eu/overview>.

59. Todaro, M. P., Smith, S. C. Economic Development – ninth edition, Pearson Education, 2006, str. 41 – 50, voľne preložené
60. UNDP. United Nations Development Programme. Dostupné na internete: https://www.undp.org/content/undp/en/home/partners/international_financialinstitutions.html.
61. United Nations. 2015. The Millennium Development Goals Report. Dostupné na internete: https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20PR%20Key%20Facts%20Global.pdf.
62. United Nations. 17 cieľov. Dostupné na internete: <https://sdgs.un.org/goals>.
63. United Nations Publication. 2011. International legal protection of human rights in armed conflict. New York and Geneva: 2011. Dostupné na internete: https://www.ohchr.org/documents/publications/hr_in_armed_conflict.pdf.
64. Van der Veen A. M. 2000. Ideas and Interest in Foreign Policy. The Politics of Official Development Assistance. Harvard University. Cambridge.
65. Williams, D. 2013. The history of International Development Aid. Dostupné na internete: <https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/bitstream/handle/123456789/8063/WILLIAMS%20History%20of%20International%20Development%20Aid%202013.pdf?sequence=2>.
66. World Trade Organization. Členovia a pozorovatelia. Dostupné na internete: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.
67. World Trade Organization. Pochopenie WTO. Dostupné na internete: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/tif_e.htm.